

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa/>

№ 17 (2346) Год XLVI

Беласток 29 красавіка 2001 г.

Цана 1,50 зл.

Фестываль з Радай

Аляксей МАРОЗ

XX Міжнародны фестываль царкоўнай музыкі, які будзе праходзіць з 27 мая па 3 чэрвеня г.г. у Свята-Троіцкім саборы ў Гайнаўцы, будзе адрознівацца ад папярэдніх юбілейным характарам і створанай 30 сакавіка г.г. Радай фестывалю. У час першага яе пасяджэння была прынята прапанова Фонду „Царкоўная музыка”, каб сёлета выступілі пераможцы ранейшых фестывалю.

Апошнім часам разыхліся чуткі, што фестываль можа не адбыцца, бо няма благаслаўлення мітрапаліта Варшаўскага і ўсяе Польшчы Савы на правядзенне мерапрыемства ў Гайнаўскім саборы і ўдзел у ім прыхадскіх хораў з Польшчы.

— Ужо ў мінулым годзе мітрапаліт Сава стварыў камісію, якая мела выпрацаваць мадэль супрацоўніцтва паміж арганізатарамі фестывалю і Царквою. Фестываль адбываецца ў Свята-Троіцкім саборы і Царква сваім аўтарытэтам падтрымлівала яго, не маючы апошнім часам уплыву на яго арганізацыю. Здаралася, што спявалі хоры, якія не павінны выступіць у праваслаўным храме, а сам фестываль настолькі разросся, што адна асоба не павінна вырашаць аб фінансах фестывалю, што патрэбны стаў грамадскі кантроль. У прошлым годзе арганізатары атрымалі ўмоўнае благаслаўненне на арганізацыю фестывалю, з засцярогай, што сёлета павінна быць выпрацавана новая мадэль арганізацыі мерапрыемства. У гэтым годзе ў распрацоўку змен формулы арганізацыі мерапрыемства ўключыліся гарадскія і павятовыя ўлады. Калі не было згоды з боку арганізатараў на змену формулы, паявілася праблема месца правядзення фестывалю, бо без благаслаўлення мітрапаліта Савы нельга было б яго праводзіць у Свята-Троіцкім саборы, — заявіў благачынны Гайнаўскага благачыння, мітрафорны протаіерэй Міхаіл Неярэвіч, намеснік старшыні Рады фестывалю. — Лічым, што Царква павінна мець уплыў на падбор хораў, каб былі яны праваслаўнымі і выконвалі праваслаўную музыку.

У новаствораную Раду фестывалю, якая атрымала ўжо благаслаўненне мітрапаліта Савы на арганізацыю мерапрыемства ў Гайнаўскім саборы і ўдзел у ім прыхадскіх хораў, увайшлі па двух прадстаўнікоў гарадскіх улад, павятовай управы, Царквы і Фонду „Царкоўная музыка”. Згаданыя члены Рады запрасілі да працы ў ёй прадстаўнікоў устаноў і прыватных асоб, якія садзейнічалі правядзенню фестывалю ў мінулым (разам 7 асоб). Рада будзе адабраць бюджэт фестывалю, вырашаць пра састаў журы, зацвярджаць канчатковую формулу чарговых выпускаў фестывалю, выпрацоўваць прынцыпы спансаравання мерапрыемства і займацца яго

[працяг 2]

Сталёва-бетонны „саркафаг” Чарнобыльскай АЭС.

У цяні Чарнобыля

Яўген МІРАНОВІЧ

Ад 15 гадоў Беларусь жыве ў цяні катастрофы на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі. 26 красавіка 1986 года выбух рэактара ў суседняй савецкай рэспубліцы паказаў, што вялікая сучасная тэхніка ў руках ігнорантаў можа быць таксама небяспечнай як ядзерная зброя ў распараджэнні шаленцаў. Амаль 70 працэнтаў радыеактыўнага пылу з Чарнобыля ўпала на Беларусь. Чвэрць тэрыторыі рэспублікі, на якой пражывала больш за 2 мільёны людзей, стала моцна атручанай.

Пятнаццаць гадоў таму беларусы перажылі найбольшае няшчасце пасля вайны. Затраты, нанесеныя рэспубліцы радыеактыўным выпраменьваннем, дасягнулі 235 мільярдаў долараў. Такіх грошай не мелі нават самыя зможныя краіны свету. Найбольш сродкаў патрабавала лячэнне хвароб, якія сталі вынікам уздзеяння ядзернага прамянявання. Людзі, якія раней самі сябе ўтрымлівалі, сталі патрабаваць дапамогі або паміраць у прадуктыўным узросце. Адсутнасць сродкаў на лячэнне пацярпелых і прафілактыку прывяло да дэмаграфічнай катастрофы на Гомельшчыне і Магілёўшчыне — там упала найбольш радыеактыўнага пылу. Медычнай дапамогі ў лячэнні хвароб, выкліканых Чарнобылем, можа патрабаваць нават 2 мільёны жыхароў Беларусі. Цярпець могуць нават тыя людзі, якія нарадзіліся пасля катастрофы, таму што некаторыя хваробы з’яўляюцца як вынік змены генетычнага коду іх бацькоў. На пачатку дзевяностых гадоў Беларусь стала краінай найкарацейшага жыцця грамадзян у Еўропе.

Другую групу коштаў складаюць матэрыяльныя рэсурсы, выключаныя з гаспадарчага жыцця Беларусі — лясы, рэкі, палі, фабрыкі, вёскі і гарады, пакінутыя ў зоне, з якой высялілі людзей.

Грамадскі кошт чарнобыльскай катастрофы быў бы меншы, калі б тадышнія савецкія ўлады прынамсі троху палкапіліся за лёс сваіх падданных. Некалькі дзён трымалі яны ў таямніцы інфармацыю аб здарэнні ў Чарнобылі. Калі сусветныя СМІ гаварылі пра катастрофу ўкраінскай электрастанцыі, саветы даказвалі сваім грамадзянам, што нішто ім ад пажару ў мястэчку на Украіне не пагражае. У час, калі на зямлю падаў радыеактыўны пыл, несвядомыя жыхары Беларусі працавалі ў полі, дзеці гулялі ў пясок, людзі шпацыравалі, карыстаючыся веснавым надвор’ем. На традыцыйныя першамайскія шэсці выйшлі мільёны савецкіх грамадзян. Камуністычная прапаганда, спасылаючыся на аўтарытэты савецкай навукі, даказвала, што ўся небяспека мінула і толькі імперыялістычныя СМІ, каб акампраметаваць Савецкі Саюз, безупынна гавораць пра выбух на Чарнобыльскай АЭС. Міністр аховы здароўя Савецкай Беларусі, Віктар Бур’як, некалькі разоў тлумачыў па тэлебачанні, што можна нармальна жыць нават у раёнах мяжуючых з Украінай, дзе радыеактыўнасць у дзесяткі разоў перасягала нормы бяспекі. І толькі высокія камуністычныя чыноўнікі вывозілі сваіх жонак і дзяцей на поўнач краіны. З забруджаных раёнаў масава ўцякалі лекарамі, чыноўнікамі і спецыялістамі, якія маглі б паменшыць адмоўны ўплыў аварыі на здароўе грамадства.

Толькі 4 мая ўлады Беларусі пачалі значыць зону, прабыванне ў якой было небяспечным для здароўя. У яе абсягу апынулася 485 мясцовасцей — з іх планавалася высяліць усіх жыхароў. Прайшло 10 дзён пасля выбуху, калі пачалі высяляць першых людзей з забруджанай зоны.

Грамадства вымушана было дорага плаціць за нікчэмнасць сваіх улад. Прыкінутыя ў зоне, з якой высялілі людзей.

[працяг 4]

З’езд беларусаў свету!

Удзел у з’ездзе — гэта духовая падтрымка не толькі арганізатарам з’езда, а кожнаму беларусу дзе б ён ні жыў, калі ён рупіцца пра развіццё беларускіх культурных вартасцей ды пра замацаванне беларускай дзяржаўнасці.

[заклік 2]

Вялікая Чарнобыльская вайна

У структуры смяротнасці Гомельскай вобласці першае месца займаюць хваробы кровазвароту (56,6%), другое — новаўтварэнні (13,2%). І ў першым, і ў другім выпадках прасочваецца ўплыў радыяцыйнага фактара: вядома, што менавіта сэрца больш за іншыя органы інкарпаруе радыяцыйны цэзій, вядома таксама, што малыя дозы радыяцыі значна павялічваюць рызыку новаўтварэнняў.

[наслідуюнасці 4]

Твор, напісаны сэрцам

Не пакінулі мяне раўнадушнай і старонкі з разважанымі пісьменніка аб стане і месцы Беларускай мовы ў Беларусі. Словы В. Быкава аб тым, што „... уся надзея ў дыяспары”, — на жаль, слушныя. Асабліва сёння (аб будучым нават страшна падумаць). За прыкладамі далёка хадзіць не трэба.

[перачытанне „Белай вязі” 8]

Абарона Троіцка-Сергіева манастыра

Інтэрвенты задумалі завалодаць і Троіцка-Сергіевым манастыром. 23 верасня 1608 года 30-тысячнае польскае войска пад камандаваннем кн. Канстанціна Вішнявецкага акружыла манастыр, у якім замкнуліся атрады маскоўскіх войскаў, данскіх казакоў, манахі і жыхары паблізкіх сёл.

[гісторыя 9]

55 гадоў лічыўся забітым

— Ты жывы! — здзіўлена адказаў ён. У Польшчы ўсе газеты стракацяць, што ты забіты. Толькі ў 1999 годзе падпалкоўнік У. М. Сытых выпраўляючы памылкі былых калег, даслаў запыт у Польшчу і ветэран пачаў хадайнічаць пра льготы, якімі карыстаюцца салдаты Войска Польшчага.

[успаміны 10]

Саматужнік з Кашалю

Уладзімір Цэтра ўдзельнічаў у 16 кірмашах. 1 красавіка г.г. быў на X Велікодным кірмашы народнага мастацтва ў Беластоку, 7 красавіка — на фальклорным мерапрыемстве ў скансэне ў Вэнгажэве. Там запрасілі яго прыехаць на чарговы кірмаш у жніўні гэтага года.

[умельства 11]

Беларусь — беларусы

Сакрат, ты не маеш рацыі...

Адкрыты ліст Сакрату Яновічу

У пачатку нашага года вядомы польскі і беларускі пісьменнік Сакрат Яновіч, які жыў на Беластоцчыне, напісаў вялікі артыкул пад назвай „Рэзервацыя Беларусь” у адной з самых вялікіх і ўплывовых газет сённяшняй Польшчы „Газеце выбарчай”. 2 красавіка гэты матэрыял у перакладзе на беларускую мову пабачыў святло на старонках газеты „Наша свабода”.

Прачытаўшы гэтую публікацыю і, як мне раней здавалася, добра ведаючы сп. Яновіча, я вельмі здзіўўся, адкуль у яго такая нелюбоў да Беларусі. Чаму мне гэты матэрыял вельмі нагадвае тэлеопусы Зімоўскага ці Казіяты, альбо радыёзаклінанні сп. Чайкі? Нездарма ж кажучы, што вельмі крайнія на першы момант пункты поглядаў прыцягваюцца. Бо выказванні гэтых вельмі і вельмі розных людзей яднае няпраўда альбо вельмі вольнае абыходжанне з гістарычнымі фактамі.

Хацеў ці не хацеў сп. Яновіч, паказваючы польскаму чытачу, які амаль зусім не ведае сённяшняю Беларусь, сваю звышарыгінальнасць, але ён, не раз схлусіўшы, увёў шырокія колы польскай грамадскасці ў зман, так як робяць зараз беларускія тэле- і радыёпіраты.

Таму я хачу даць тлумачэнні некаторым выказванням сп. Сакрата, прыводзячы іх у той паслядоўнасці, у якой напісаны яго артыкул.

Трэба ехаць на З’езд беларусаў свету!

Згодна са статутам Згуртавання беларусаў свету „Бацькаўшчына”, з’езды беларусаў свету павінны адбывацца што чатыры гады. На сёлетні год прыпадае 3-ці гэты з’езд. Пры цяперашнім стаўленні ўраду Рэспублікі Беларусь да беларускай нацыянальнай справы, калі б чарговы з’езд ЗБС не адбыўся ў вызначаны статутам тэрмін, дык улады пачалі б рабіць большыя, чым дасюль, перашкоды ў далейшай працы Згуртавання „Бацькаўшчына”. Значыцца, сёлетні з’езд МУСІЦЬ адбыцца, і тэрмін яго ўжо вызначаны — 5-6 ліпеня (чацвер-пятніца) 2001 года.

Людзі ў замежжы пытаюцца: Ці варта ехаць на той з’езд, калі ў Беларусі афіцыйны чыннікі зневажаюць нацыянальныя святасці, дыскрымінуюць беларускую мову, заціскаюць свабоду, абражаюць патрыётаў, якія самаахварна працуюць на грамадскай, культурнай і палітычнай ніве? Вось жа пытанне „Ці варта ехаць?” перш-наперш нелагічнае і недарэчнае. З’езд жа арганізуюць не дзяржаўныя чыноўнікі, а звычайныя грамадзяне-кіраўнікі ЗБС, патрыёты і абаронцы беларушчыны, якім даводзіцца працаваць у вельмі неспрыяльных абставінах. Ім якраз цяпер, як ніколі, патрэбная ўсякая дапамога — маральная і матэрыяльная, каб з’езд адбыўся ды прайшоў пры максімальным удзеле з боку беларускай дыяспары як з блізкага, гэтак і з далёкага замежжа. Удаляе правядзенне з’езда будзе красамойным паказальнікам жывучасці беларускай нацыянальнай культуры і свядомасці, паказальнікам сілы нашага агульнага пачуцця грамадзянскасці і палітычнай даспеласці.

Кожнаму, хто вагаецца, ехаць ці не ехаць, варта было б паставіць сябе на месца арганізатараў з’езду, паспраба-

Цытата: „У верхнім эшалоне яе ўлады (Рэспублікі Беларусь — А. Т.) амаль няма беларусаў, нават тых, найвярнейшых з верных”. „Нічога падобнага не здаралася ў савецкія часы, да іншага безумоўна абавязваў нацыянальны знак”.

Пагартайце школьныя падручнікі, сп. Сакрат. Менавіта ў савецкія часы кіраваць Савецкай Беларуссю прыслалі не беларусаў. Дастаткова толькі прачытаць прозвішчы Мяснікова (Мяснікяна), Кнорына (Кнорыньша), Панамарэнкі, Ігрунова і іншых. Варта толькі сказаць, што ў 1924 годзе ў склад КПБ уваходзіла значна меней беларусаў, чым палова ад яе колькаснага складу. А любым кіраўніком заўжды быў камуніст. Пасля вайны большая частка ўсіх кіраўнікоў нават нязначных структур у БССР была прыслана збоку, асабліва ў галіне навукі, культуры і эканомікі.

Зараз сітуацыя змянілася, і большасць кіраўнікоў раённага і абласнога ўзроўня тутэйшай, мясцовай гадоўлі, і менавіта яна апора сённяшняга рэжыму. Дарэчы, у апошні час рускага міністра абароны сп. Чумакова змяніў беларус Мальцаў, а на месца татарына Латышава, а не башкіра, як пісаў Яновіч, міністра замежных спраў, прыйшоў мясцовы Міхась Хвастоў, але сітуацыя не змянілася.

Варта прыгадаць і польскі вопыт. Ад таго, што кіраўнік польскай дзяржавы

ваць уявіць, як „лёгка” ім, у абліччы безграшоўя і бяскончых перашкод ды цяжкасцей, рыхтаваць гэты з’езд.

Падарожжа на з’езд з замежжа — Злучаных Штатаў, Канады, Аўстраліі, Ангельшчыны, Бельгіі, Францыі, Нямеччыны і г.д. — гэта не толькі ўдзел у працы гэтага вялікага міжнароднага форуму беларусаў, а гэта найперш і найбольш — акт маральнай падтрымкі ўсім тым на Бацькаўшчыне, хто нясе на сабе цяжар абароны нацыянальных вартасцей перад нечуванай наваляй на іх. Удзел у з’ездзе — гэта духовая падтрымка не толькі арганізатарам з’езда, а кожнаму беларусу дзе б ён ні жыў, калі ён рупіцца пра развіццё беларускіх культурных вартасцей ды пра замацаванне беларускай дзяржаўнасці.

Карацей кажучы, удзел у 3-м з’ездзе беларусаў свету — гэта маральны абавязак кожнага беларуса замежжа зрабіць на пачатку ліпеня падарожжа ў Мінск, калі стан здароўя і фінансавыя магчымасці дазваляюць на гэта. І той аргумент, што няма чаго туды ехаць, бо, бач, улада не падабаецца, не мае пад сабой аніякага грунту. Наадварот, чым больш варожая беларушчыне ўлада, тым большы абавязак стаіць поплич тых, хто пад гэтай уладай жыў і, пакутуючы ад яе, бароніць свае — спрадвечныя нацыянальныя каштоўнасці.

Дык жа будзьма салідарнымі з тымі, хто бароніць сваё. А калі каторы з нас не можа сам паехаць, дык хай дапаможа матэрыяльна справе правядзення з’езда, і гэтакім чынам замацуе сваё імя патрыёта ў салідарнасці з тымі, што знаходзяцца на перадавой лініі абароны і працы на карысць Бацькаўшчыны.

Янка ЗАПРУДНІК
12 красавіка 2001 г.

Юзаф Пілсудскі ў маладосці лічыў сябе беларусам і добра ведаў беларускую мову, становішча беларусаў у Заходняй Беларусі пры яго панаванні не стала лепшым, хутчэй наадварот.

Цытата: „Рэч у тым, што беларускай нацыі ў еўрапейскім разуменні тут (на Беларусі — А. Т.) не існуе...”

Аб гэтым хто толькі не пісаў і ў XIX і ў XX стст. Але ж пра тое, што ёсць беларуская нацыя, засведчыў яшчэ Францішак Багушэвіч, і спрачацца з ім могуць толькі неадукаваныя, неабачлівыя людзі.

І ці ведае сп. Яновіч, што ў сакавіку 1991 года на гарбачоўскім рэфэрэндуме за незалежнасць Беларусі прагаласавала больш за 1 мільён чалавек?

Дарэчы, галоўны аргумент сп. Яновіча, што яго быццам бы не зразумелі па-беларуску ў мінскай краме даволі спрэчны, бо размаўляе ён, па-першае, з моцным польскім акцэнтам, а па-другое, даволі невыразна. Магчыма, і ў польскіх крамах яго не адразу разумеюць, але ці варта з гэтага рабіць трагедыю?

Нядаўна я спецыяльна наведваў галоўную краву Мінска ўнівермаг „Беларусь” — і быў прыемна здзіўлены, убачыўшы, што ў візуальным афармленні крамы актыўна выкарыстоўваецца беларуская мова. Я вырашыў зрабіць сацыялагічны эксперымент, і абышоўшы ўсе паверхі ўнівермага, звярнуўся з самымі рознымі пытаннямі як мінімум да 20 прадаўцоў. Пры гэтым ужываў самыя, на першы погляд незразумелыя словы, накітавал „бурштын”, „шкарпэткі” ці „гарбата”. Толькі адна маладая дзяўчына двойчы перапыталася мяне. Чалавек восем адказаў на добра беларускай мове, астатнія на „трасянцы”, але ўсе ставіліся да маёй мовы з павагай і прыязна.

Таму заяўляць, што „ненавідзяць у Мінску беларускую мову — і ўсё. Бялеюць ад шаленства” проста глупства, або па-польску „бздур”.

Далей Яновіч дагаварыўся да таго, што нават тысяча прафесараў-патрыётаў дома з жонкамі ці каханымі не размаўляюць па-беларуску. Можна ў яго Крынках так яно і ёсць, бо ў Беластоку гэта, на жаль, амаль так, а вось у Мінску, дома, па-беларуску размаўляюць на тытульнай мове тысячы, дзесяткі тысяч людзей. Маёй дачцы ўжо 22 гады, але яна дома ніколі не чула ніводнага небеларускага слова, і гэта яе зусім не здзіўляе.

Хацеў прыгадаць сп. Яновічу вынікі апошняга перапісу 1999 года. 86% усіх грамадзян Беларусі назвалі роднай мовай беларускую, 24% — рускую і пры гэтым 3 700 тысяч людзей (з іх болей чым 500 тысяч не-беларусаў) пацвердзілі, што дома сёння гавораць па-беларуску. А гэта насельніцтва ўсёй Літвы, і з гэтым варта лічыцца.

Цытата: „...канчаткова ўпэўніўся, што не існуе школы з беларускай мовай навучання. Так, для віду тут і там ёсць пару сельскіх школаў, названых беларускімі, але ў іх ніхто не заікнецца па-беларуску”.

Так, у гарадах беларускіх школ засталася мала, але яны ёсць, кожны год змагаюцца за сваё існаванне, і пісаць, што іх няма, — гэта значыць свядома здрадзіць беларускай справе. Зараз у Беларусі ў га-

Фестываль з Радай

[1 *працяг*]

прамоцыяй. Члены Рады вырашылі, што надалей арганізатарамі фестывалю будзе Фонд „Царкоўная музыка” і Гайнаўскі дом культуры, а яго дырэктарам — Мікола Бушко, які будзе ўзначальваць створанае ім арганізацыйнае бюро. Рада будзе вырашаць аб велічыні ганарару дырэктару фестывалю.

— У нас нічога не зменіцца, чакае нас цяжкая праца і дадатковыя абавязкі. Маю надзею, што фестываль адбудзецца ў такой формуле, у якой мы заплавалі. Я ганаруся, што ўдалося нам сарганізаваць дзевятнаццаць фестывалю без фармальна існуючай рады. Цэ-

радах дзейнічае 31 беларуская школа. З іх 5 у Мінску, і ў тым ліку славыты Нацыянальны ліцэй, які два гады хацелі зачыніць, але не здолелі (бо вучні, бацькі і настаўнікі не далі гэта зрабіць). Зараз на беларускай мове займаецца каля 20% дзяцей, прычым самы беларускамоўны горад — гэта Ліда, дзе колькасць беларускамоўных вучняў сягае да 40%.

Цытата: „На сярэдняй ступені ніколі не вучылі па-беларуску. Не кажучы ўжо пра школу вышэйшую”.

Зноў няпраўда. У БССР у 20-х — першую палову 30-х гадоў большасць тэхнікумаў вучылася па-беларуску, і ў тым ліку па-беларуску шырока выкладалі і ў ВНУ. У пачатку 90-х гадоў на беларускую мову перайшлі шмат якія выкладчыкі ВНУ. Толькі ў Гародні іх было каля сотні. Год таму ТБМ дабілася ад Міністэрства адукацыі таго, што цяпер у адпаведнасці з новымі правіламі зноў адкрываюцца дзве плыні прыёму — беларускамоўная і рускамоўная. На беларускай мове найбольш выкладчыкаў зараз выкладае ў Беларускай універсітэце культуры, Педагагічным універсітэце, Акадэміі мастацтваў, па-беларуску працуюць два педагагічныя каледжы ў Мінску.

Зараз ТБМ і ТБШ сабралі каля 45 тысяч подпісаў грамадзян Беларусі за адкрыццё Беларускага Нацыянальнага ўніверсітэта з навучаннем у Мінску і з філіяламі ў буйных беларускіх гарадах. Мы не сумняваемся, што новы прэзідэнт Беларусі мусіць лічыцца з грамадскай думкай, і БНУ будзе адчынены.

Цытата: „Яе колькасць (апазіцыі) першапачаткова не перабольшвала дзвюх тысяч чалавек, як правіла мінскіх інтэлігентаў, што прыкладна адпавядала накладу выключна беларускамоўнай прэсы”.

Зноў поўная хлусня. Толькі ў партыі БНФ і КХП БНФ разам зараз каля 5 тысяч чалавек, я ўжо не кажу пра АГП, БСДГ, БСДП (НГ) і іншыя партыі і рухі. Напрыклад, толькі ў Маладзечне сяброў партыі БНФ каля сотні асоб. Шматлікія няўрадавыя арганізацыі (трэці сектар) налічвае некалькі дзесяткаў тысяч сяброў. (Зараз, для прыкладу, толькі ТБМ мае каля 9 тысяч сяброў.)

Цяпер пра наклады беларускамоўных газет. Дзяржаўныя газеты „Звязда”, „Культура”, „Голас Радзімы”, „ЛіМ”, „Раніца” і „Чырвоная змена” маюць наклады каля 85 000 асобнікаў. Ёсць і нездзяржаўная вольная прэса. Для прыкладу, „Наша Ніва”, „Наша Слова”, „Пагоня” і іншыя. Агульны наклад болей за 10 тысяч. Толькі наклад „Наша Слова” — 4 600 асобнікаў, з іх падпіска каля 3 500. Гэтыя прыклады можна было б доўжыць і доўжыць, але навошта. Калі вядомы ў свеце чалавек хлусіць, гэта вельмі непрыемна, бо гэтую хлусню далёка чуваць. Добра, што ў яе заўжды кароткія ногі. Я толькі хацеў бы параіць сп. Яновічу стварыць у надзвычай дэмакратычнай Польшчы хаця б адзін беларускамоўны клас у Беластоку, бо ў Вільні ўжо ёсць цэлая школа.

Алег ТРУСАЎ, старшыня Грамадскага аб’яднання „Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны”

лы час памагала нам многа людзей і не перашкаджала ім, што няма фармальна створанага камітэта ці рады. Мне невядомыя выпадкі існавання пры арганізацыі такіх як наш фестываль мерапрыемстваў рады вырашальна-распадрадчага характару, бо гэта задача арганізатараў, — сказаў дырэктар фестывалю Мікола Бушко.

— Думаю, што Рада паправіць атмасферу, якая ўзнікла вакол фестывалю. Змены ў сёлетняй эдыцыі фестывалю не патрэбныя, бо выступленне лаўрэатаў ранейшых фестывалюў запланаванае правільна, — заявіў пасля першага пасяджэння Рады яе старшыня, стараста Гайнаўскага павета Уладзімір Пятрочук.

Аляксей МАРОЗ

Ці нам ісці ў ваду скакаць?!

Тры соткі жыцця

Зноў праводзілася ў Бандарах спатканне ў „прапашчай справе”. Паколькі ў большасці такіх спраў ды „нежыццёвых” законах і іх рэалізацыі вінаваты найчасцей тагачасныя і сучасныя ўлады, дык народ да ўладных можа мець прэтэнзіі. Зразумела, што кожны скідае віну на папярэднікаў ды сістэму, але ж трэба неяк выправіць сітуацыю. Будуючы Сямяноўскае вадасховішча, улады не дапільнавалі ўсіх спраў. Важным было: тэа „прысядзібныя” ўчастакі, якія прызначаны былі перасяленцам з затопленых вёсак, запісаць у Саюз дзялкоўцаў. Ды дваццаць гадоў таму, здавалася б, усе дакументы былі ў парадку — і прызначэнне кавалка зямлі, які належаў раней дзвюм жыхаркам Бандароў, якіх экспрапрыравалі (вывлашчылі), і тое *вывлашчэнне* было на той час „у парадку”, хоць яно, вядома, насільнае, бо не прадавалі свае зямлі праз натарыуса, хоць грошы атрымалі, і дакументы, у якіх усё пералічана — дзе што будзе стаяць, ляжаць, плысці... Аказалася, *штэпісы* памяншалі, і забраць сабе назад можна ўсё, што не было выкарыстана на галоўную мэту (тут — пад інфраструктуру чашы Сямяноўскага вадасховішча); на месцы ўжо дагледжаных сотак жыхароў блёкаў бандарскага „мястэчка” мела стаяць „высокае будаўніцтва”, г.зн. такія ж пушачныя будынкі, мо пансіянаты прадпрыемстваў. Суседкі Зінаіды Н. і М. напісалі ў Варшаву (г.зн. спачатку заняўся справай найбольш кампетэнтны ў гміне чалавек Павел К., хоць ён вялікае школы не мае, але разбіраецца і працуе на адпаведнай пасадзе, дарэчы, зяць аднае з суседак), а ў тэксце тым — што тут адно аблога ды пустэча, значыць, ніякае інфраструктуры няма. І ні стараства, ні гміна цяпер нічога не могуць зрабіць, бо ў да-

куменце ад Галоўнага адміністрацыйнага суда і Дэпартаменту жыллага будаўніцтва выразна вырашана было: вярнуць, пасля ўплаты грошай, тую зямлю бандаркам. Так і зроблена было. А цяпер Павел К. — уласнік гэтага кавалка, бо раз-два намовіў цешчу, каб перапісала зямлю на дачку. Пэўна, пабаяўся, што войт Міхалоўскае гміны, Рада гміны ды суседзі ўпросяць суседку, каб памяншала гэты „фэлерны” ўчастак н-р 176/2 на іншы ў гміне, дзе вольнай зямлі — хоць задушыся. О, каб было ў тры разы больш над самым возерам — тады іншая гаворка! У іншым выпадку — нават трыста метраў далей — не трэба! Хай цяпер Міраслаў А. прыкручвае калёскі да свае хаткі ды адкочваецца з участка, на які навіз шэсць грузавікоў чарназёму ды торфу! Куды за гмінныя грошы працягнулі ваду, дзе раней раслі толькі камяні!

Тыя тры соткі — адзіная магчымасць жыцця бабулям і дзядулям, якіх выкінулі з абжытых гаспадарак ды пасялілі ў голы мур. З пенсіей хапае толькі каб аплаціць кватэру. Лякарства ўжо не купіш. Часам іхныя гаспадаркі таксама не зусім „пад інфраструктурай”, але вярнуцца да сябе старэчы не могуць, паставіць якую хатку, хоць наўкол будуецца іншыя. Нельга ставіць нічога да 500 метраў да лініі берага, а, калі ласка — і гатэль, і дачы... Клаўдзіі Казбярुक мае царскі ўказ на сваю зямлю, луг які належаў супольнасці, але ягоная частка недзе „выпаравала”, а ён грошай і не бачыў. Бабулька, якое ўчастак ляжыць пяць метраў ад гатэля („то ж гэта маліна ды сушчы бардэль, які нам асяроддзе і мараль паскудзіць!” — некалькі раз горача пратэставала старажылка), ды не можа там нічога паставіць, нават шалаша для сябе (бо не

Злева: Мікалай Матысюк, Славамір Кулеша, Ян Міруць і Клаўдзіі Казбярुक.

мае за што ўжо аплачваць сваю „мястэчку” кватэру). Мікола Матысюк са здзіўленнем атрымаў быў з гміны паперку, каб урэшце аплаціў дваццацігадовы падатак за кавалачак зямлі, які дзесьці быў „заверушыўся” — толькі што над тым грунтам стаіць вада! Нават у спадчыну яго перадаць не можа, бо каму трэба той кавалак вадасховішча, „рольны” да таго? Над самым берагам стаіць пустая хата дзядзькі Мі-

колы, палюхае ўсіх сваім выглядам, але заблізка стаіць ад вады... А ён яе разбіраць і не будзе.

Думаю, што не апошняя гэта сустрэча, якую разам з сельскагаспадарчымі „кулкамі” арганізуюць Славамір Кулеша і Ян Міруць. Хоць людзі наплакаць могуць перад чыноўнікамі са стараства ды гмін, геадэзістамі і нават ваяводай.

Міра ЛУКША
Фота аўтара

— А што ж нам цяпер рабіць?..

Правінаваціўся чыноўнік, абвінавацілі селяніна

Многія кузаўцы маюць поле на тэрыторыі Кляшчэлёўскай гміны. У Міхася Б. 1,2714 гектара сенажаці.

У 1995 годзе ў Кляшчэлях закончылася чарговая ліквідацыя цераспалосіцы. Паводле закону гміна павінна разаслаць сялянам новыя плацежныя даручэнні. Міхася Б. пяць гадоў такіх не атрымоўваў. Кляшчэлёўскія чыноўнікі „пагубіліся” ў дакументацыі. Не занеслі яго ў камп’ютэрны спісак падаткаплацельшчыкаў. Селянін сам добраахвотна пайшоў у гміну ў гэтым годзе і запытаў, чаму не атрымоўвае плацежных даручэнняў. У пачатку сакавіка атрымаў ён рашэнне, у якім гміна „дапа-

міналася” пратэрмінаванага падатку за 1998-2000 гады. У аргументацыі заяўлялася, што „nieopodatkowanie gruntów było spowodowane brakiem dokumentacji geodezyjnej po scaleniu gruntów zakończonym w 1995 roku”. Паколькі ў рашэнні назначаўся тэрмін заплаты на працягу двух тыдняў (за тры гады) гаспадар паставіць прашэнне бурмістру, каб пратэрмінаваны падатак часткова паменшылі яму або растэрмінавалі, паколькі знаходзіцца ў цяжкім фінансавым становішчы, пры чым сенажаці ў 1998 г. пацярпелі ад навалных дажджоў, а ў 2000 г. — ад засухі.

Бурмістр Кляшчэляў „прыхільна”

паставіўся да справы. Адмяніў рашэнне наконт двухтыднёвага тэрміну, а назначыў новыя — 30.06.2001 г. і 30.08.2001 г., загадваючы прытым плаціць працэнты ад вышэйзгаданага тэрміну. Наконт памяншэння сумы напісаў: „Podnoszone przez Pana argumenty (...) (паводка і засуха — *yc*) nie stanowią wystarczających przesłanek do zastosowania ulgi w postaci umorzenia zobowiązań podatkowych”.

Не было б нічога здзіўнага ў гэтай справе, калі б не адно „але”. Па-першае: чаму не патрабавалася ад селяніна пратэрмінаванага падатку за 1995-1997 га-

ды? Па другое: чаму іншым кузаўцам былі дасланы даручэнні тры гады раней, а Міхасю Б. не? І па-трэцяе: чаму ваяводскія геадэзісты на працягу пяці гадоў не даручылі актуальную дакументацыю ў Кляшчэлёўскую гмінную управу? І апошняя справа: ці бурмістр горада меў права назначыць пратэрмінаваны падатак пасля больш трохгадовага тэрміну? Па маёй думцы, правініўся чыноўнік, які займаецца падаткамі. Ён наварыў капусты, не занёшы Міхася Б. у спісак падаткаплацельшчыкаў. Гэта яго бурмістр павінен разлічыць за неахайнае выконванне службовых абавязкаў, а не патрабаваць ад гаспадара працэнтаў за тэрмін, якога яшчэ не было.

Уладзімір СІДАРУК

Лепшы жывёлавод

Мікалай Каліноўскі, сын Яна, з Міклашэва — адзін з лепшых земляробаў і жывёлаводаў у Гайнаўскім павеце. Жыве ён за вёскай, на хутары, абрабляе семнаццаць гектараў зямельных угоддзяў ды гадуе ў сярэднім 9-12 дойнаў кароў. Праца на сельскай гаспадарцы яго задавальняе. Кожны дзень возіць на пункт скупкі ў Нараўцы 150-160 літраў малака ў класе „экстра”. Ён прадае 54 500 літраў высака якаснага сырадою ў год. У яго два халадзільнікі на 200 літраў і дзве электрадаілка. У працы на гаспадарцы дапамагае яму маці, Анна Каліноўская.

38-гадовы земляроб з Міклашэва мае два трактары ды неабходныя падвесныя сельскагаспадарчыя машыны і двое коней. Мокрай вясною конь

у полі незаменны: можна, не чакаючы пакуль падсохне зямля, араць і сеяць. Найбольш увагі прысвячае аднак гадоўлі кароў. Для іх нарыхтоўвае шмат сена і іншых кармоў. Дбае таксама пра сенажаці, якія ў яго ў Міклашэве ды пад Гарнопалем. Сее мяшанку збожжавых культур (авёс, пшаніца, ячмень), ды пшаніцу і ячмень пасабку — па 0,70 гектара, садзіць сама менш гектар бульбы. Для рагатай жывёлы купляе „мяшанку Б” ды пшанічнае вотруб’е.

Варта адзначыць, што ў Нараўчанскай гміне ў жывёлагадоўлі апырэджвае яго толькі Яраслаў Стоцкі з Новай Лукі, які прадае 77 000 літраў малака на працягу года.

Тэкст і фота Янкі ЦЕЛІШЭЦКАГА

Ідзе Вялікая Чарнобыльская вайна

15 год мінула з часоў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС. Аднак яе наступствы для нас усё яшчэ не сталі гісторыяй, бо яны моцна трымаюць у сваіх смяротных кіпцюрах наш народ.

смяротнасці, зніжэннем нараджальнасці і скарачэннем працягласці жыцця (мал. 3). Як гэта адбілася на форме дэмаграфічнай піраміды, добра бачна, бо за апошнія 15 гадоў яна на-

іх прыхаванне, што ў значнай ступені і прывяло да дэмаграфічнай катастрофы, да вымірання насельніцтва.

Сапраўды, спачатку савецкімі, а пазней беларускімі каланіяльнымі ўладамі быў абраны эзуіцкі метада змяншэння наступстваў аварыі на ЧАЭС, які можна звесці да формулы „хто не нарадзіўся — той ад радыяцыі не памрэ”. Адразу пасля чарнобыльскай аварыі цяжарным беларускім жанчынам настойліва рэкамендавалі пазбаўляцца ад плоду, бо нібыта рызыка нарадзіць „чарнобыльскага мутанта” была высокая. Такая рызыка сапраўды ў той час была больш высокая, чым звычайна, але ці падстава гэта для таго, каб пусціць пад „нож” цэлае пакаленне беларусаў? Безумоўна, не. Але працавала іншая, людзёрная логіка — лепш забіць 1 000 здаровых плодаў, чым сапсаваць постчарнобыльскую статыстыку парокаў ад нараджэння адным дадатковым „мутантам”! На мал. 3 стрэлкай адзначана рэзкае зніжэнне нараджальнасці ў 1987 годзе, якое звязана з не менш рэзкім павелічэннем колькасці „абортаў па медычных паказаннях”.

Аднак адным годам усё не скончылася. Пасля адноснага „рэнесанса” 1988 года, калі нараджальнасць трохі павысілася, назіралася далейшае ўстойлівае зніжэнне паказчыка нараджальнасці, звязанае са штучным яе стрымліваннем. Стрымліваць нараджальнасць было тым лягчэй, што да чарнобыльскага сіндрому (страху нарадзіць непаўнаватаснае дзіця) дадаліся эканамічныя (зніжэнне ўзроўню жыцця) і сацыяльныя (разбурэнне сям’і) праблемы, якія павялічылі няўпэўненасць у заўтрашнім дні. На гэтым фоне малейшыя сумненні гінекалага адносна развіцця цяжарнасці ўспрымаліся жанчынамі як прамы загад на выкананне абарту. У выніку дайшло да таго, што сёння з кожных трох зачатых беларусаў двух забіваюць у чэраве маці! Фактычна некалькі пакаленняў беларусаў у літаральным сэнсе былі спушчаны ў бальнічны ўнітаз. Гэта нябачны ў свеце і ганебны факт. Ва ўсякім выпадку, Гітлеру такое і не снілася.

Катастрафічнае зніжэнне нараджальнасці ўсе гэтыя гады адбывалася на фоне няўмольнага росту смяротнасці і скарачэння працягласці жыцця. У выніку чаго ў 1991-92 гадах на Гомельшчыне ўтварыліся так званыя дэмаграфічныя нажніцы (мал. 3), калі смяротнасць дагнала, а пасля і перагнала нараджальнасць. Тэмпы вымірання людзей пачынаюць павялічвацца (мал. 2). На цяперашні час адмоўны прырост насельніцтва вобласці складае мінус пяць чалавек на кожную тысячу. Пры гэтым у асобных раёнах Гомельшчыны (Брагінскі, Буда-Кашалёўскі, Гомельскі, Добрушскі, Лоеўскі, Петрыкаўскі, Рагачоўскі раёны) смяротнасць у два-тры разы перавышае нараджальнасць, а адмоўны прырост складае мінус 10-15 чалавек на тысячу!

Якія ж захады прымаюць каланіяльныя ўлады ў сувязі са скарачэннем на-

сельніцтва? Паказальна, што яны спрабуюць выправіць дэмаграфічную статыстыку, не ратуючы беларусаў, а заахвочваючы каланізацыю Палесся прышлым элементам з усёй прасторы былога СССР. У 1997 годзе Гомельскі аблвыканкам з дазволу Саўміна прымае пастанову, па якой легалізуюцца, атрымліваюць работу, жыхарства, сацыяльныя гарантыі ўсе нелегальныя мігранты ў большасці раёнаў Гомельшчыны. У выніку такой палітыкі ўлад на Палессе пацягнуліся дзесяткі тысяч бежанцаў, бамжоў і беглых крымінальнікаў з Расіі, Таджыкістана, Афганістана, Узбекістана, Малдовы, гарачых пунктаў Каўказа... Па колькасці мігрантаў Беларусь выйшла на вядучае месца ў Еўропе. Вось так на нашых вачах пад монаэтнічную Беларусь закладаецца бомба будучых міжэтнічных канфліктаў.

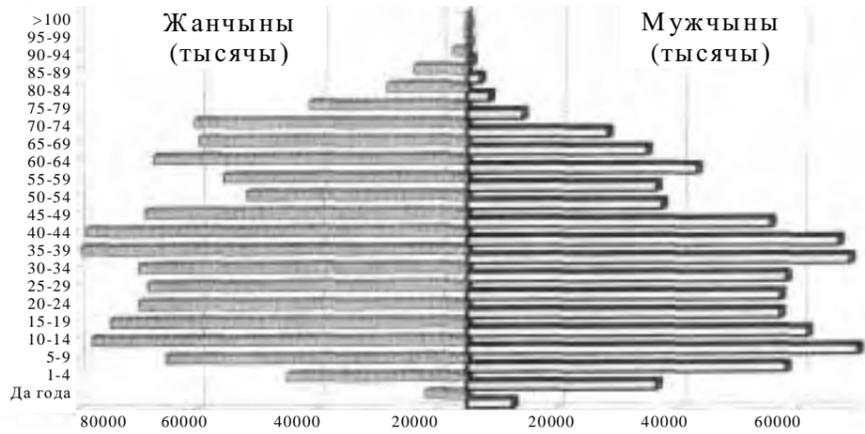
У структуры смяротнасці Гомельскай вобласці першае месца займаюць хваробы кровазвароту (56,6%), другое — новаўтварэнні (13,2%). І ў першым, і ў другім выпадках прасочваецца ўплыў радыяцыйнага фактару: вядома, што менавіта сэрца больш за іншыя органы інкарпаруе радыяцыйны цэзій, вядома таксама, што малыя дозы радыяцыі значна павялічваюць рызыку новаўтварэнняў.

За постчарнобыльскі перыяд значна скарацілася сярэдняя працягласць жыцця людзей і асабліва мужчын (62 гады), якія ў большасці не дажываюць да пенсійнага ўзросту. Яшчэ горшая статыстыка працягласці жыцця вясцоўцаў.

Нягледзячы на такія адмоўныя тэндэнцыі каланіяльныя ўлады шмат гадоў фактычна ігнаруюць праблемы пацярпелых рэгіёнаў. Заганнай практыкай стала фінансаванне так званых чарнобыльскіх праграм на 10-30% ад заплаванага (не кажучы ўжо ад неабходнага). Чарговая праграма з помпай прымаецца, закладаецца ў бюджэт, а пасля не выконваецца. І так з году ў год. Прыкладам, толькі летась Веткаўшчына не атрымала з чарнобыльскага фонду больш за 100 мільёнаў рублёў. Як вынік такой палітыкі, у пацярпелых ад аварыі Свяціславічах за 15 гадоў не здолелі нават правесці газіфікацыю, і мясцовыя жыхары па-ранейшаму гатуюць ежу на мясцовых жа радыеактыўных дровах у печах, ужо прызваных у народзе „атамнымі міні-рэактарамі”. Ужо даўно не ідзе нават гаворка пра забеспячэнне людзей чыстымі прадуктамі харчавання, вадой. Працягваецца сельскагаспадарчае і бытавое выкарыстанне зоны адчужэння. Нідзе пры правядзенні сельскагаспадарчых работ не выконваюцца нават прымітыўныя мерапрыемствы, накіраваныя на ахову здароўя працоўных.

Характэрна, што за паўтары дзесяцігоддзі на дзяржаўным узроўні ніхто нават не паставіў задачу фармавання ў людзей постчарнобыльскай культуры — спецыфічнага спосабу жыцця (выжывання) людзей, якія вымушаны існаваць ва ўмовах уздзеяння малых доз радыяцыі. Гэтаму не вучаць дзяцей у школах. Гэтаму не вучаць настаўнікаў і бацькоў.

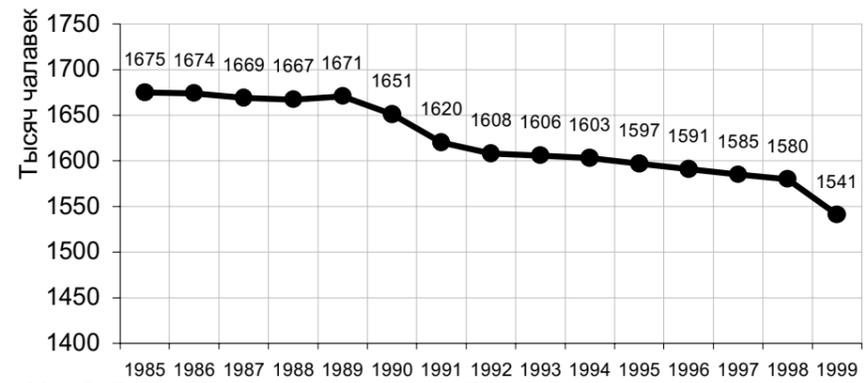
[працяг № 11]

1. Структура насельніцтва Гомельшчыны па поле і ўзросце (дэмаграфічная піраміда) паводле перапісу 1999 г.

Ужо відавочна, што для беларусаў чарнобыльска навала па сваіх дэмаграфічных наступствах значна пераўзыходзіць другую сусветную вайну, калі загінуў кожны трэці беларус. Але

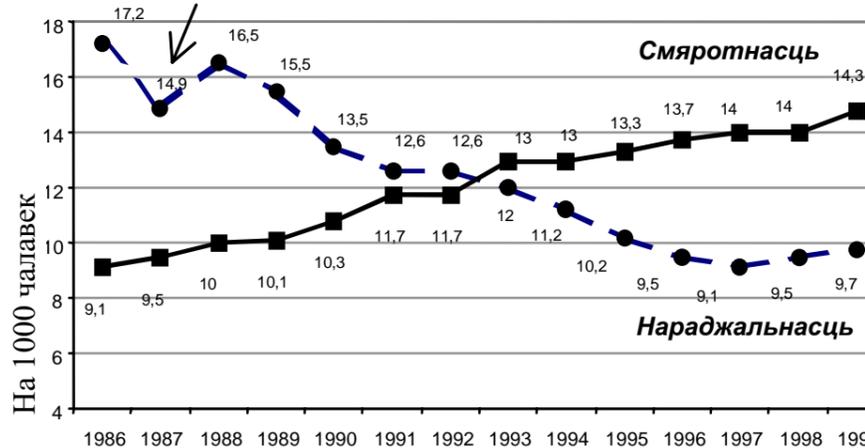
была выгляд падсечанага дрэва: яе аснова стала ўдвая вужэйшай за цэла. А гэта ў сярэднетэрміновай перспектыве азначае змяншэнне насельніцтва рэгіёна ўдвая.

2. Дынаміка насельніцтва на Гомельшчыне.

яшчэ страшней тое, што мы не ведаем, на колькі большую за вайну шкоду гэтая катастрофа нам прынясе ў перспектыве, бо наступствы яе толькі разгортваюцца.

Не будзе перабольшваннем сцвярдэнне, што падобныя тэндэнцыі і прагнозы характэрныя і для іншых, пацярпелых ад катастрофы, рэгіёнаў краіны, і для ўсёй Беларусі цалкам, бо

3. Дынаміка нараджальнасці і смяротнасці на Гомельшчыне. Дэмаграфічныя нажніцы ўтварыліся ў 1992 годзе.

Каб не быць галаслоўным, спашлюся на вынікі апошняга перапісу насельніцтва Гомельшчыны (1999). Паводле яго пабудавана так званая дэмаграфічная піраміда, якая адлюстроўвае структуру насельніцтва па ўзроставак груп (мал. 1). У норме такая піраміда павінна мець шырокую аснову, масіўнае цэла і вузкая наверху. Шырыня асновы залежыць ад колькасці нованароджаных і дзяцей ва ўзросце да чатырох гадоў. Вышыня цэла піраміды залежыць ад сярэдняй працягласці жыцця людзей, вышыня наверху — ад максімальнай працягласці жыцця доўгажыхароў. Плошча ўсёй піраміды прапарцыянальна колькасці насельніцтва Гомельшчыны.

Вядома, што ў постчарнобыльскі перыяд насельніцтва нашай вобласці няўмольна змяншаецца (мал. 2). Гэта звязана з няўхільным павелічэннем

на мапе нашай краіны чарнобыльска навала ў літаральным сэнсе не пакінула „жывога” месца.

Прадбачваю аргумент апанентаў, што пагаршэнне дэмаграфічнай сітуацыі на Гомельшчыне і Беларусі цалкам звязана не толькі з медыка-біялагічнымі наступствамі катастрофы на ЧАЭС, але і з сацыяльнымі, эканамічнымі і палітычнымі фактарамі. І з такой тэзай нельга не пагадзіцца. У тэарэтычным плане сацыяльныя, эканамічныя і палітычныя фактары нашага жыцця могуць у значнай ступені мінімізаваць наступствы радыяцыйнай катастрофы або ўзмацніць іх.

Хачу сцвердзіць, што ў нашым выпадку палітыка кіраўніцтва краіны (каланіяльнай адміністрацыі часоў СССР і РБ) была скіравана не на ліквідацыю наступстваў чарнобыльскай бяды, а на

У цяні Чарнобыля

[1 № працяг]

канцы васьмідзесятых гадоў хутка пачала ўзрастаць колькасць захворванняў на рака крыві, касцявога мозгу, хваробы стрававальнага апарату і дыхальных шляхоў. У Магілёўскай вобласці ўсё больш людзей памірала і ўсё менш нараджалася. У 1992 годзе памерла на 8% больш, чым нарадзілася, год пазней на 19,5%, а ў 1994 годзе — амаль 30%.

Маладыя жанчыны баяліся нараджаць дзяцей. Такім чынам ужо ад 10 гадоў у дэмаграфіі Беларусі выступае вялікі спад. У апошнія гады колькасць грамадзян рэспублікі паменшылася на 100 тысяч. Чарнобыль яшчэ доўга будзе ўплываць на штодзённае жыццё Беларусі, хача гэтага акурат зусім не ўсведамляе сабе большасць жыхароў краіны.

Яўген Мірановіч

З добрымі вынікамі

У VI Рэйтынгу агульнаадукацыйных ліцэяў Падляшскага ваяводства за 1999/2000 школьны год, арганізаваным „Газетай выбарчай” і Кураторыяй асветы ў Беластоку, белліцэі з Бельска-Падляшскага і Гайнаўкі дасягнулі добрых вынікаў і сталі пераможцамі ў сваіх гарадах.

II Агульнаадукацыйны ліцэй з беларускай мовай навучання імя Браніслава Тарашкевіча ў Бельску-Падляшскім заняў высокае шостае месца, атрымаў узнагароду маршалка Падляшскага ваяводства Славаміра Згжывы (1 500 зл.) і апырэдзіў на адно месца I Агульнаадукацыйны ліцэй імя Тадэвуша Касцюшкі ў Бельску, які год раней займаў лепшае за белліцэй месца. Добрых вынікаў дабіліся белліцэісты ў прадметных алімпіядах. Чатырох вучняў стала лаўрэатамі (па беларускай мове — 2; ведах аб правах чалавека — 1; рэлігійных ведах — 1), а 10 — фіналістамі (па беларускай мове — 8; рускай мове — 1; ведах аб Еўрасаюзе — 1). У мінулым годзе вучні здалі пісьмовыя экзамены на атэстат сталасці з сярэдняй ацэнкай 4,0, а 80% выпускнікоў бельскага белліцэя паступіла ў мінулым годзе ў бясплатныя вышэйшыя навучальныя ўстановы, а звыш 10% — у платныя. У школе дзейнічаюць прадметныя, спартыўныя і музычныя гурткі ды калектывы, якія дабіваюцца поспехаў для белліцэя.

— Добрае месца ў рэйтынгу гэта не толькі ўзнагарода, але прэстыж у асяроддзі і інфармацыя для вучняў, якія хочуць паступаць у сярэднія школы, — заявіла дырэктар белліцэя Зінаіда Навіцкая. — Добрых вынікаў у алімпіядах дабіліся мы дзякуючы працы

вучняў, якія ўжо з першага класа пачынаюць працаваць дзеля сваёй перамогі і дзякуючы вопыту настаўнікаў, якія многа гадоў рыхтуюць нашых ліцэістаў да ўдзелу ў алімпіядах. На вынікі рэйтынгу маюць уплыў таксама ўмовы працы ў школе і тут трацім мы балы, бо ў школе цеснавата і няма спартыўнай пляцоўкі.

Агульнаадукацыйны ліцэй з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы заняў у рэйтынгу дванацатае месца, але гэта вылучае яго як самы лепшы ў Гайнаўцы, што мае ўплыў на рэкрутацыю кандыдатаў у першыя класы. Добрымі вынікамі могуць пахваліцца белліцэісты, якія прымалі ўдзел у прадметных алімпіядах і конкурсах. Чатырох вучняў сталі лаўрэатамі алімпіяды па беларускай мове, а адзін — па экалогіі (6 — фіналістамі па беларускай мове і 1 — па экалогіі). 87,7% выпускнікоў паступіла ў бясплатныя вышэйшыя навучальныя ўстановы і каля 10% у платныя.

— Дванацатае месца ў Падляшскім ваяводстве лічым поспехам, якога дабіліся дзякуючы добрай працы настаўнікаў і ахвярнасці вучняў. Стараемся прыступаць да ўсіх алімпіяд, — сказаў дырэктар белліцэя Яўген Сачко. — У новым школьным будынку добрыя ўмовы для вучобы, а ў новай спартыўнай зале — для спартыўных гульняў. Вучні нашы маюць магчымасць займацца ў прадметных гуртках і калектывах — „Знічцы”, „Гомане”, тэатральным і дэкламатарскім гурткам і спартыўных камандах, якія дабіваюцца поспехаў у розных конкурсах і спаборніцтвах.

Аляксей МАРОЗ

Школа ў лабірынце

Маліннікі — падляшская вёска па дарозе з Бельска ў Кляшчэлі, адна з большых у Арлянскай гміне. У ёй бурліць жыццё. Нядаўна пабудавалі царкоўку святога Гаўрыіла, ёсць вясковая святліца і пачатковая школа. У Малінніках мала пустых хат, а манатонію сельскага жыцця ажыўляюць маладыя сужонствы і дзеці. Школьніцаў у вёсцы пад трыццаць. Па чыноўніцкіх мерках малавата, каб утрымоўваць школу.

Апошні раз справа школы ставілася 29 сакавіка г.г. на спатканні ваяводы Крыстыны Лукашук з раднымі Арлянскай гміны. Прысутнічаў віцэ-куратар. Але на гэтае спатканне бацькоў малінніцкіх школьнікаў не запрасілі. Настаўнікі пра будучыню школы таксама не хочуць гаварыць. Солтс вёскі Ніна Іванюк, якая без запрашэння ўдзельнічала ў спатканні, паведаміла, што радныя нічога ў справе школы не вырашылі. Раней бюджэтная камісія выказалася за далейшае існаванне школы. З гміны ў Кураторыю выйшлі два дакументы: у адным прапануецца ўтрымаць школу, у другім — ліквідаваць яе. Кураторыя не ведае што рабіць. Радныя абвінавачваюць войта ў знішчэнні вясковай асветы, а той тлумачыцца нястачай грошай у гмінным бюджэце.

Жыхары Маліннік баяцца, што ад верасня мясцовая школа будзе ліквідавана. Войту выгадней утрымліваць адну школу-гігант у Орлі, чымсьці маленькую вясковую.

А ў малінніцкай школы паўвекавая гісторыя. Пачалі будаваць яе ў 1949 годзе.

— Каб не Лукаш мой, то школы не было б, — успамінае са слязамі ў вачах Марыя Базылюк. — Гэта ён яе *вытрабаваў*.

— Бо наш бацька быў солтысам, — удакладняе дачка субяседніцы.

Школу ставіла ўся вёска, а рабочыя з іншых вёсак начавалі ў паасобных гаспадароў. Старажыл Андрэй Калішук (1904 года нараджэння) сам насіў на будову па шэсць цэглаў на спіне. Цэглу вазілі фурманкамі з цагельні ў Галадах. Усёй вёскай звазілі пясок. Пачаткова нядобра паставілі сцены і прыйшлося іх часткова разбураць, каб пашырыць аконныя праёмы.

На вясковай вуліцы сустракаю сяляніна, дзеці якога вучацца ў мясцовай школе.

— Школы ад верасня не будзе, — упэўнена кажа мне. — Хто ў гэтым вінаваты? Войт! Нічога не робіць, каб утрымаць школу. А і людзі таксама бяздзейнічаюць. Бо калі б спрабавалі ліквідаваць такую школу на шляхце, то забастоўкі былі б у яе абарону. А ў нас такіх дружных людзей няма.

І хаця пастановы Гміннай рады аб ліквідацыі школы яшчэ няма, жыхары Маліннік ужо ведаць, што ад верасня 2001 года іхнім дзецям прыйдзеца ўставаць рана, каб на школьным аўтобусе даехаць на заняткі ў Орлю.

Юрка БУЙНЮК

Бог даў нам Надзею

Надзея Артымовіч, Яўген Мірановіч, Віталь Луба.

Рэдакцыя „Нівы”, 5 красавіка г.г. Мерапрыемства ў гонар Надзеі Артымовіч. У гэты дзень мінуў 31 год ад дэбюту паэткі.

Сустрэча мела паэтычна-сяброўскі характар. Многа месца занялі ўспаміны. Надзея Артымовіч, Яўген Мірановіч, Віктар Стахвюк, Славамір Іванюк, Мікола Ваўранюк, Алег Латышонак.

Першы рэдактар „Нівы” Георгій Валкавыцкі прыгадаў літаратурны дэбют Надзеі Артымовіч („Ой, ляцелі гусі”). „Ужо з першага верша было вядома, што ў літаратуру прыйшла арыгінальная паэтка”, — сказаў.

Надзея Артымовіч, Яўген Мірановіч, Віталь Луба, Віктар Стахвюк.

Працяг мерапрыемства прайшоў у пабе „Стайня”. Спонсар і арганізатар сустрэчы Яўген Вапа (другі справа), у прыватнасці паклоннік творчасці паэткі.

З левага боку: Віктар Стахвюк, Міра Лукша, Надзея Артымовіч, Георгій Валкавыцкі.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Вершы Віктара Шведа

Падарунак з Амерыкі

Быў адзін Музыка. З маленства ён нічога не рабіў, толькі іграў.

Яшчэ будучы хлапчуком, пасе, бывала, валоў або коней, зробіць з лазы дудачку ды і зайграе, дык валы пакінуць пасвіцца, развесяць вушы ды й слухаюць. А ў лесе птушкі прыціхнуць, нават жабы не крумкаюць...

Так пачынаецца беларуская народная казка „Музыка і чэрці”. Гэта новая прапанова для нашых дзяцей, выдадзеная ў Амерыцы. Змест казкі памешчаны на пятнаццаці старонках. Папоўнены ён цудоўнымі бел-блакітна-чорнымі ілюстрацыямі А. Скарахода. Казка (асабліва графічная старонка) захопіць не толькі малых дзяцей. Малюнкi наводзяць казачны і таямнічы настрой да гісторыі, якая расказваецца. Яны выяўляюць дадатковы сэнс казкі, яе мудрую выснову.

Варта пры нагодзе параўнаць гэтыя амерыканскія і беларускія спосабы ілюстрацыі казкі. Таксама і мова крыху розніцца ад сённяшняй, гэтай, якую вывучаем у школе.

Казка „Музыка і чэрці” ўпершыню выдадзена Беларускамі выдавецтвам у Госляры (Нямеччына) у 1947 годзе. Зараз яна перавыдадзена ў Мантыселі, што ў Мінэсоце (ЗША) па ініцыятыве доктара Мацвея Смаршчка. Прысвячаецца яна дзецям Чарнобыля.

Доктар Мацвей Смаршчок памятаў пра дзяцей з Беласточчыны. Ён даслаў у „Зорку” паўсотні кніжак. Атрымаюць іх навучэнцы беларускай мовы ў час чарговай сустрэчы з „Зоркай”.

Г. К.

Хто найлепшы ў класе?

Пасля школы ў хаце
Лёня і Адасік
Пачалі спрачацца —
Хто найлепшы ў класе?

Перамог тут Лёня:
— Толькі я адзіны
Быў у куце сёння
Чатыры гадзіны.

Патрэбнае пілаванне

Матэматык на ўроку спыталася:
— Якое дзеянне выканаць можам,
Каб шэсць дошак з трох
атрымалася?
Адказы нам на гэта Сярожа.

— Вось такі мой адказ
на пытанне,
І па-мойму ён будзе харошы:
„Нам патрэбнае тут пілаванне,
Каб змаглі атрымаць
шэсць з трох дошак”.

Вясна

Ты здалёк да нас прыйшла,
Каляровая Вясна!
Пасадзіла капусты радок,
І часнок, памідор, агурок...
Кветкі палівала,
Траўку акрапляла.
Калі работу завяршыла,
Тады крышку адпачыла.
І далей пайшла
Каляровая Вясна.

Марта ПАХВІЦЭВІЧ, V „д” кл.
ПШ н-р 3 у Бельску-Падляшскім

Ноч

Тысячы зорак
На цёмным небе.
Я выйшла на балкон
і думаю:
чаму пад ім няма цябе?

Іаанна КАНАНЮК,
II „а” кл. Гімназіі ў Нарве

Магда і Наталля

Дэкламатаркі з Орлі Наталля Жураўль і Магдаліна Лемеш гутараць з журналісткай Радзёй Беласток Аліцыяй Петручук.

Адным з атракцыёнаў XXVIII Агляду „Роднае слова” была сустрэча з журналістамі. Яны запісвалі гутаркі з многімі ўдзельнікамі, не толькі лаўрэатамі... І гэта пешыла, бо ў Нарайцы ўсе дэкламавалі першакласна. Пасля многія з іх выступілі ў беларускіх і польскіх тэлеперадачах, радыёперадачах „Пад знакам Пагоні” і на беларускай „Рацы”.

Сярод адважных, якія захацелі гутарыць з Аліцыяй Петручук, (журналісткай Радзёй Беласток), былі Магдаліна Лемеш і Наталля Жураўль. Дзяўчаты прыехалі з Орлі, разам з сябрамі і настаўнікамі: Галінай Трашчотка і Яўгеніяй Тхярэўскай.

Магда, можна сказаць, ветэранка дэкламатарскіх конкурсаў. Зараз яна гімназістка. Яна ўжо пяты год удзельнічае ў мерапрыемстве

„Роднае слова”. Гэтым разам дэкламавала верш Эдуарда Валасевіча „Хама” (жартоўны пра смешнага мужа).

— Мой верш пасуе да мяне, — кажа Магдаліна, — ён смешны, а я вясёлая дзяўчына.

Наталля Жураўль таксама паказала сваё пачуццё гумару. Яна падрыхтавала верш Валянціна Лукшы „Хітры Журавель”.

— Чаму якраз гэты твор?

— Бо ён пасуе да майго прозвішча, — адказала ў сваю чаргу Наталля.

Дзяўчаты гутарылі з журналісткай на добрай беларускай мове. Іх сцвярдзэнне, што любяць беларускую мову, паказалася цалкам пераконаўчым.

Г. К.
Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Чужая хатка

На зазімку прастуджаны верабей Шэрка пасяліўся ў ластаўчыным гняздзечку пад страхой. Ластаўчына сям'я, вядома, паляцела ў цёплы край. Пра тое, што вясною вернецца старая ластаўка, Шэрка і не думаў. Папраўдзе і не ведаў, куды падзеліся ластаўкі — ён быў сёлетні, не вельмі дасведчаны, не паспеў нават абзавесціся сям'ёй, дык што яму ведаць пра, скажам, геаграфію ды пералётныя шляхі ластавак, буслоў ды іншага птаства? Асабліва нічым Шэрка не цікавіўся, нават заўтрашнім днём. Абы сёння штосьці ў дзюбку схопіць ды праспацца ў цяпле, каб не дзьмула ў пёркі. Бацькоў не слухаўся зусім, нічога не вучыўся, дык прыйшлося зімаваць на чужым. А верабей усюды прытуліцца — карміўся пры куратніку. А прыйшла вясна, і ў сэрцы вераб'ёвым штосьці пікнула: жаніцца трэба. Прыгледзелася яму Чупурка — надта ж спраўная вераб'ічка. Яна так умела завіхацца пры страве! І нікога не баіцца! Чупурыцца! І хоць такая тлусценькая, дык як лётае лёгенька! Не прапусціць ні камарыку, ні мушцы! Добрай будзе жонкай!

Паглядзела Чупурка на Шэрку — спадабаўся. А жыць дзе будзем? А, хата ёсць, харошая, цёплая, высланая пухам. Завёў Шэрка нарачоную, паказвае харомы. Расселіся, дзюбка ў дзюбку цалуюцца. А тут хтосьці ў круглае акенца заглядае!

Міра ЛУКША

— А вы чаго-чаго тут?! Тут мая хата!

— Я живу тут ця-цяпер! — начу-пурыўся Шэрка. — З жонкай!

— Ну, які сьвір-сьвір дурны! Нахаба! А ну прэч-прэч! — закрычала ластаўка і схопіла Шэрку за чуб.

— А, ты такі! — абурылася Шэрка нарачоная. — Прабачце, я выходжу! Не хачу мужа, што не ўмее прыдбаць дом!

Ды Шэрка ўпёрся. Якім правам яго выкідаць, з такое абжытае хаты? Якім правам!

— Не дамся, не дамся! Не выкінеш мяне з гнязда!

Ды што там ластаўцы справіцца з самазванцам! Яна праляцела ўсю Еўропу! Над морам ляцела! Ні сонца, ні вецер, ні дождж ёй не страшны! Схопіла нахабнага вераб'я, шпурнула яго з-пад страхі, ажно пёры паляцелі.

Шэрка, на плоце прысеўшы, ад сору не ведае, куды хавацца. Удзыгнуў у крапіву, прычасаў крыху свой чуб. Ай, які сорам! І нарачоную страціў! І як цяпер на падворку паказацца! Пасядаюць ластаўкі на дроце, насміхацца будуць! А куры ды качкі дык да карыта і не падпусцяць!

Паляцеў Шэрка ў другі канец вёскі, запісаўся ў вераб'іную школу. Школьны год там кароткі, тыдзень адзін актыўнага навучання. Найбольшы націск ставіцца на практычную навуку ды развіццё характару. Як думаеце, навучыўся Шэрка як жыць?..

Барбара Жэрунь — лаўрэатка I месца „Роднага слова 2001”. Узнагароду ўручае дырэктар Нараўчанскага дома культуры А. Скепка.

Сшытак

Я сшытак атрымаў
Ва ўзнагароду,
У рукі яго ўзяў
Я з асалодай.
У ім я пішу, рысую
І вельмі яго шаную.

Раман ЛУШЧЫНСКІ, IV „б” кл.
ПШ н-р 3 у Бельску-Падляшскім

Аня Паўлючук — лаўрэатка II месца „Роднага слова 2001”.

Мікола БУСЬКО

Каламбуры

Спявак

Цёпла сусліку ў нары'.
Ён прысеў на на'ры.
Танцавалі ўсе звяры
Пад яго гітару.

Метро

Метро збудавалі краты'.
На вокны паставілі кра'ты.
І заступілі на пасты
Чарвякі-салдаты.

Кошкі

Калісьці на гэтых землях было многа кустоў, з якіх рабілі кошкі. У маёй мясцовасці кошкі рабіў вельмі бедны чалавек, які называўся Якуб Бобік. Ён рабіў гэтыя кошкі і так зарабляў на хлеб. Іншыя людзі таксама былі бедныя і папрасілі Якуба, каб ён навучыў іх рабіць кошкі. Праз многія гады яны навучыліся рабіць кошкі і так зараблялі. Так пайшла і назва маёй мясцовасці.

Агнешка ПЛШКО

Уладзімір Арлоў, Адкуль наш род

Вітаўт Вялікі і бітва пад Грунвальдам

Разгром тэўтонскіх рыцараў

Кароль Ягайла кінуў у бок свежыя палкі, а Вітаўтава конніца вярнулася на поле бітвы і з новай сілаю абрынулася на разгубленага ворага. Крыжакоў удалося абкружыць.

Жалезныя абцугі аб'яднанага войска сціскаліся ўсё мацней. Нашы ваяры помсцілі за забітых бацькоў і братоў, за забраных крыжакамі ў вечны палон сёстраў і мацярок. Ад магутных удараў мячоў, ад сталёвых дзюбаў стрэл, ад татарскіх арканаў не маглі ўратаваць немцаў ніякія панцыры.

Адзін з Вітаўтавых вояў прабіўся да галоўнага тэўтонскага ваяводы — вялікага магістра Ульрыха і ўсадыў яму ў горла вострую рагачіну. Ubачыўшы смерць свайго правадыра, немцы пачалі адступаць.

А сёмай гадзіне вечара разгром крыжацкага войска быў скончаны. У летапісах гаворыцца пра 40 тысяч забітых і 15 тысяч палонных ворагаў. Былі захоплены сотні тэўтонскіх сцягоў. Разам з адрэзанымі ў рыцараў бародамі пераможцы вывешвалі іх потым на вежах Вільні і Кракава.

Запомніце: бітва пад Грунвальдам — адна з найважнейшых падзеяў беларускай гісторыі. Перамога выратавала наш народ ад вынішчэння і спыніла нямецкія напады.

Памяць пра Грунвальдскую сечу захоўваецца не толькі ў летапісах і кнігах. На лясной і азёрнай віцебскай зямлі недалёка ад беларускага горада Па-

ставы ёсць вёска Грунвальд. Паданне кажа, што яе заснаваў нехта з папличнікаў князя Вітаўта, што вярнуўся з перамогаю на радзіму.

Украденая карона

Пад канец жыцця Вітаўт намерыўся зрабіцца каралём. Пакуль паслы везлі яму з Рыма карону, князь сабраў гасцей з усёй дзяржавы. Кожны дзень яны балявалі і весяліліся.

Летапісцы сцвярджаюць, што запрошаныя жылі ў Вітаўта сем тыдняў. Кожны дзень яны выпівалі па пяцьсот бочак хмельнага мёду і з'ядалі па пяцьсот кароў, па пяцьсот бараноў, па пяцьсот дзікоў, а таксама па сто зуброў і па сто ласёў.

Аднак гэтае вясялае чаканне скончылася даволі сумна.

Польскае Каралеўства пабойвалася моцнага суседа і не хацела, каб Вітаўт стаў каралём.

Палякі схопілі рымскіх паслоў, адабралі ў іх карону, расеклі яе на палам і схавалі ў адным са сваіх касцёлаў.

Нягледзячы на гэту няўдачу, вялікі князь Вітаўт пакінуў пасля сябе велізарную краіну, што раскінулася ад Балтыйскага да Чорнага мора. Гэта была адна з найбуйнейшых краінаў у тагачаснай Еўропе і ва ўсім свеце. Пасля перамогі пад Грунвальдам дзяржава нашых продкаў — Вялікае княства Літоўскае — набыло вялікую павагу ў сваіх блізкіх і далёкіх суседзях.

Польска-беларуская крыжаванка № 17

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

▶	Gulasz	Gwar	▼		Prysznic	Droga
			Łyżka	▶		
Imię chińskie	Gryf	Cecha	▶	▼	▼	▼
Pieniądze	▶	▼				▶
Rzym	▶			▶	▶	
▶				▶	▶	
Pysk						▶
Fontanna	▶					

Адказ на крыжаванку н-р 13: Золак, Ліда, сад, тата, харал. Золата, лідар, карал.

Узнагароды, запісныя кніжкі, выйгралі: Люцына Джэга з Тафілаўцаў, Марк Дэмбоўскі, Кася Борута, Іаанна Графімак і Юліта Сахарчук з Бельска-Падляшскага, Уля Бенедычук, Віялета Ляшчынская і Аня Іванюк з Нарвы, Кася Філіпяк з Дубін, Ева Калбасюк з Войнаўкі. Віншуйце!

Твор, напісаны сэрцам

Нядаўна адбылася мая новая сустрэча з Георгіем Валкавыцкім дзякуючы ягонаму кнізе „Белая вязь”. Не так часта бывае, што прачытаўшы, хочам ізноў перачытваць. Спачатку — асобныя месцы, пасля — ад пачатку да канца.

Крок за крокам разам з аўтарам „прайшла” яго жыццёвы шлях, атрымаўшы цудоўны ўрок дзякуючы „жывой” размове аўтара з чытачом.

Мінулае і сучаснае, вайна і сённяшні дзень пададзены не ў прыхарошаным варыянце, а з натуры. Письменнік выступае як гістарычны пераемнік традыцый і каштоўнасцей народа, яго заветаў.

З асабліва пакутлівай чуласцю ўспрымання і ўдзячнасці добрым людзям успамінае аўтар гады дзяцінства. Гаючы матуліны рукі, што не ведалі спакою, бо яна „была самым надзейным апірышчам нашай сям’і”. Разумныя сваёй сялянскай памяркоўнасцю паводзіны бацькі: „Дык карайце мяне! За што караеце сына?” І адносіны да вучняў пані Русіняковай, якая падарыла хлопчыку радасць сустрэч са школай, дапамагла яму паверыць у сябе, стварыўшы ў класе атмасферу ачышчэння, узаемапавагі і сяброўства. І менавіта яна ўбачыла ў падлетку будучага пісьменніка. (Няблага было б усім настаўнікам — і сённяшнім, і будучым — ставіцца да выхаванцаў з такой жа пяшчотай і мацярынскай ласкай).

Ваенныя гады ў творы апісаны мімаходзь (больш падрабязна — у кнізе „У каменным крузе”). Лёс злітаваўся. Мама „... нарадзіла мяне пад шчаслівай зоркай”.

З падвоеным інтарэсам перачытвала старонкі „Белай вязі”, на якіх расказваецца аб студэнцкіх гадах пісьменніка. Агульнавядома, што студэнцтва — самы цікавы і запамінальны перыяд у жыцці кожнага чалавека. Але далёка не кожны можа ўспамі-

наць яго з такой шчылівай чалавечнасцю. Адрозна на памяць прыйшлі словы М. Танка: „... салодкі ад дружбы быў мой хлеб надзённы”.

Не пакінулі мяне раўнадушнай і старонкі з разважаннямі пісьменніка аб стане і месцы беларускай мовы ў Беларусі. Словы В. Быкава аб тым, што „... уся надзея ў дыяспары”, — на жаль, слушныя. Асабліва сёння (аб будучым нават страшна падумаць). За прыкладамі далёка хадзіць не трэба.

Горад Высокае, дзе я жыў (50 км ад Гайнаўкі, 3 км ад мяжы з Польшчай), налічвае 5 тысяч насельніцтва. Па-беларуску размаўляюць не болей 50-ці (у прыватнасці — перасяленцы з Чарнобыльскай зоны). Цешыць часамі тое, што мы, нарэшце, пачалі ўсведамляць: наш адрас — Беларусь (з яе культурай, мовай, народам), а не Савецкі Саюз. А некалі ж і я з захапленнем, спявала: „Мой адрас — не дом і не ўлица, мой адрас — Советский Союз!” Даспяваліся...

Парадаксальна, але мушу сказаць, што мая дачушка па-сапраўднаму палюбіла сваю мову, прыйшоўшы працаваць у бібліятэку Музея беларускай культуры ў Гайнаўцы. І адбылося (гэта захапленне мовай) дзякуючы газеце „Ніва”, яе супрацоўнікам, пісьменнікам і паэтам Беласточчыны і ўсім прыхільнікам і рупліўцам, якім неаб’якавы лёс беларускай мовы.

Радасна мне, што і Паўлінка з Міхалінкай — нашы ясныя сонейкі, унучачкі — разумеюць па-беларуску і ведаюць вершы беларускіх паэтаў напам’яць. Так і павінна быць у здравым грамадстве.

„Белая вязь” вучыць нас на кожным кроку здзіўляцца: характэрна прыроды, паўнаце адчування прыгожага, вечнасці дружбе і... людской дурасці. „Так многа цыцатых жанчын, а няма свайго хору. Жанчыны з вялікімі цыцкамі могуць набраць многа паветра”,

— дакараў вучоны цёмны народ (не ў піўным бары, а з эстрады ў час святкавання Купалля).

Асабліва хочацца адзначыць тыя месцы ў кнізе, што знаёмяць чытача з пушчанскім краем. І хоць апавед часам вядзецца на мяжы явы і казкі, усё ж творчае крэда аўтара — рэчаіснасць, якая спакоп веку захоўвае першародную сувязь прыроды з чалавекам. Менавіта праз прызму гэтай сувязі ўспрымаецца інфармацыя, якую дзеліцца з чытачом пісьменнік.

Падарожжы па дарагіх аўтару мясцінах Белавежжа суправаджаюцца аповедамі пра незямныя сілы і чарадзейныя здарэнні, якія нагадваюць таямнічы свет паэзіі Баляслава Лесьмяна і герояў Чурленіса. Адушаўляючы каменні і дрэвы, яны напаўнялі свет музыкай быцця.

Прыемна, што формула шчасця Георгія Валкавыцкага — не смак прысваення жыццёвых даброт, а надзейныя сябры, з якімі час ад часу ён падарожнічае, каб хоць тэрмінова адарвацца ад зямных клопатаў і трывог. Выратавальніца пушча — ягоны востраў, які ён любіць і аберагае з уласцівым яму пачуццём адказнасці і адданасці. І вучыць гэтаму ўсё.

Імпануе мне занепакоенасць пісьменніка лёсам пушчы і прыроды наогул, на якую ён глядзіць вачыма інтэлігента і селяніна. І менавіта сялянскі погляд на прыроду павялічвае яго інтэлігентнасць.

Не на жарт хвалююць аўтара і спажывецкія адносіны да навакольнага асяроддзя. Разумным людзям, сапраўдным патрыётам сваёй радзімы, здаўна было зразумела, што парушэнне законаў, па якіх жыве прырода, некалі дасць самыя непрадбачлівыя вынікі. І яны не прымусілі доўга чакаць. „Розум чалавека, скіраваны на прыроду цераз тэхніку і ўласніцкую псіхалогію, аказаўся неразумным. Пра гэта нагадалі спазмы энергетычнага крызісу. Электронна-вылічальныя машыны вымушаны ўсё часцей падліч-

ваць не толькі запасы нафты, вугалю, руды, але і такіх рэчаў, як прэсная вада, якой па колішніх народных уяўленнях было „хоць заліся”.

Цешыць пісьменніка, што ўнучак Эрнік пайшоў у дзедавым накірунку: усім сэрцам назаўжды палюбіў Белавеж — сваю малую айчыну. Гэта бяспрэчны доказ, што вязь моцная, што спадар Валкавыцкі, як асоба, злучае ў сабе як глабальныя, так і прыватныя вузлы (вязі) жыцця.

Паэзія прыроды зліваецца ў творы з жыццём як яго неад’емная частка. Таму так добра ўпісваюцца ў тканіну апавядання і старонкі дзённіка, і сны, у якіх больш явы, чым фантазмагорыі, і цудоўны апавед пра Карпушу і Мар’ю Міхайлаўну, і „Лесавік” Вольгі Руско-Шуркоўскай.

Чытаю і перачытваю „Белую вязь” як захапляючы раман. Уражвае шырыня дыяпазону — спалучэнне суровай штодзённасці і ўзнёсласці, эмоцый і разважлівасці, тонкай меладычнасці і размоўнасці. І вось гэта апошняе (размоўнасць) мяне падкупляе больш за ўсё.

Не было ў мяне дагэтуль нагоды, на вялікі жаль, сустрэцца з пісьменнікам, але праз ягоны твор, напісаны сэрцам, усвядоміла: гэта мой самы цікавы сучасны размоўца. Сіла яго — у паўсядзённым руху душы, у мудрай велічнасці таленту і ўнутранай раскаванасці.

Знакаміты філосаф Эмануіл Кант пісаў, што найбольш поўнае адчуванне шчасця з усіх даступных чалавеку — гэта стан адпачывання пасля сур’ёзнай працы.

Лічу, што існаванне „Нівы”, якую стварыў і на працягу 32 год узначальваў Георгій Валкавыцкі, „каманда” журналістаў, выхаваных на ягоным вопыце, кнігі, напісаныя сэрцам, і ёсць тая сур’ёзная праца, адпачынак пасля якой — шчасце.

Няхай доўга яшчэ гарыць і грэе нас сваім цяплом яго свет, запалены агнём справядлівасці.

Тамара ЛАЎРЭНЧУК, г. Высокае

Добрае лепш бачна на адлегласці

Першую абкатку гэтага выдання гурт „Ліцвіны” правёў мінулым летам... у Польшчы. Па запрашэнні „Folk Art Agency” ён удзельнічаў у грандыёзным ліпенскім фестывалі „Wrocław-Millennium”. Быў таксама ў Варшаве, а ў Беластоку, на жаль, не пашанцавала з надвор’ем. І ўсё ж, выклікаўшы на радзіме багатую прэсу, гурт рызыкнуў і ў Мінску наладзіць прэзентацыю гэтага (чацвёртага ўжо па ліку) альбома і зноў умацаваў свой статус. Паколькі частка тыражу гэтага дыскаўнага альбома трапіла і на Беласточчыну, пагартваем, што піша аб ім і аб „Ліцвінах” увогуле беларуская прэса.

„Трэба было бачыць, як мажна, грунтоўна, па-еўрапейску глядзеўся гэты дзевяціасабовы састаў на вяршэйшай сцэне, а калі яны яшчэ зайгралі ды заспявалі, сярод публікі пракаціўся ўразлівы ўздых: „Fajnie!”

(„Чырвоная змена”, 5.VIII.2000)

„Асабліва зваліла ўсіх з катушак цымбалістка ансамбля

Музыкі з гурту „Ліцвіны”.

Фота Сяргея ГРЫНЯВІЦКАГА

Марына Калечыц. Публіка слухала проста ў здранцвенні, зачараваная грацыёзнай гармоніяй пластыкі і гукаў. Дый акапальнае п’яанне Уладзіміра Бярберава і ягоных таленавітых дзяўчат Надзеі Драковіч, Вольгі Ліннік і Веры Яршовай не на жарт узрушыла прысутных”.

(„Літаратура і мастацтва”, 18.VIII.2000)

„Акрамя выступаў на вялікай вяршэйшай сцэне і клубных канцэртаў, дзе „Ліцвіны” выклікалі захапленне і публікі, і спецыялістаў, гурт правёў шэраг плённых творчых сустрэч у Польшчы — з украінскім гуртом „Дзэркало”, які агучваў фільм Ежы Гофмана „Агнём і мячом”, ды з прадзюсерам і музыкалагам з Варшавы Тадэвушам Канадорам. Гэта той самы Канадор, якому выказана падзяка не толькі на новым альбоме „Ліцвіноў”, але і на лепшым альбоме славуэта гурта „Maanam” — „Nosny patrol”.

(„Культура”, 16.IX.2000)

„Гукі беларускай дуды (У. Бярбераў) у песнях „Грозныя тучкі”, „Перапёлка” ды

цымбалаў (М. Калечыц) у творах „Саўка ды Грышка”, „Ой, у лузе-лузе...” ў спалучэнні са скрыпкай Вольгі Сяглы і бліскучымі галасамі Надзеі Драковіч, Вольгі Ліннік і Веры Яршовай ствараюць непаўторныя жывыя песенныя вобразы нашай краіны”.

(„Наша свабода”, 26.IX.2000)

„Ліцвіны” — гэта адчувальна таленавітыя хлопцы і дзяўчаты. Дый любяць свой, беларускі фальклор, адчуваюць у гэтых глыбока эмацыйных, жывых песнях вечную энергію жыцця і спяваюць іх з яўным захапленнем”.

(„Зорька”, 13.X.2000)

„Пробная прэзентацыя ў Польшчы засведчыла, што альбом можа прэтэндаваць на поспех: чуйная да высокага мастацтва польская публіка з захапленнем сустракала беларускі калектыў і на вялікіх сцэнах прэстыжных палацаў, і ў камерных умовах клубных канцэртаў”.

(„Звезда”, 13.X.2000)

„Новы фірменны тыраж чацвёртага альбома „Ліцвіноў” — „Ой, у лузе-лузе...” — ззяе не толькі цудоўна ўкамплектаванай праграмай эфектных нумароў, але і проста бліскучай паліграфіяй у духу лепшых сусветных стандартаў”.

(„Советская Белоруссия”, 26.X.2000)

Вытрымкі з мінскай прэсы сабраў

Вітаўт МАРТЫНЕНКА

* „Ліцвіны” — „Ой, у лузе-лузе...” Мінск 2000, Limas.

Абарона Троіцка-Сергіева манастыра

Кожны грамадзянін Польшчы ведае аб тым, што ў 1656 г. шведскія войскі на працягу 37 дзён беспаспяхова абложвалі каталіцкі кляштар на Яснай гары ў Чанстахове. Але нам, праваслаўным вернікам, таксама трэба ведаць, што ў гісторыі Праваслаўнай царквы быў яшчэ больш гераічны эпізод, калі адзін праваслаўны манастыр вытрымаў не 37-дзённую, а 16-месячную аблогу 30-тысячнага войска. Мова ідзе аб Троіцка-Сергіевым манастыры (ад 1744 г. — лаўры) у Загорску, заснаваным у 1340-я гады прап. Сергіем Раданежскім. А было гэта ў перыяд польскай інтэрвенцыі пры Ілжэдзімітрыях.

Інтэрвенты задумалі завалодаць і Троіцка-Сергіевым манастыром. 23 верасня 1608 года 30-тысячнае польскае войска пад камандаваннем кн. Канстанціна Вішнявецкага акружыла манастыр, у якім замкнуліся атрады маскоўскіх войскаў, данскіх казакоў, мапахі і жыхары паблізкіх сёл. Камандавалі абаронай кн. Грыгорый Даўгарукі, баярын Аляксей Даўгахвостаў і архімандрыт Іасаф. Акружаныя не толькі адбівалі штурмы, але рабілі і вылазкі супраць неприяцеляў. Не могучы доўгі час здабыць манастыр штурмамі, ворагі рашылі прымяніць хітрасць: абаронцам здаўся ў палон паляк Марты-

яс, які аб'явіў сябе прыяцелем рускіх і ўсіх праваслаўных, дабіўся даверу, стаў вучыць пушкароў метка страляць з гармат, а нават хадзіў на вылазкі і храбра біўся са сваімі аднаплемніцамі. Усе палюбілі Мартыяса, а князь Грыгорый Даўгарукі нават жыў і спаў з ім у адным пакоі. Але да акружаных з'явіўся новы перабежчык, Нямко, праваслаўны беларус з літоўскага атрада. Злапамятная Брэсцкая унія 1596 г. тады яшчэ не паспела запусціць сваіх каранёў і праваслаўныя воіны атрадаў Вялікага княства Літоўскага з жахам глядзелі, як іншавярныя ворагі грамілі цэнтральныя землі праваслаўнай дзяржавы і апаганьвалі праваслаўныя святыні. Пабачыўшы Мартыяса, Нямко заскрыгатаў зубамі і далажыў аб усім Г. Даўгарукаму. Мартыяса ўзялі на допыт. Ён прызнаўся, што з'яўляецца лазутчыкам, пасылаў на страле інфармацыю польскаму камандуючаму, а ў адну ноч сабіраўся заклінаваць усе гарматы і адкрыць манастырскія вароты. Шпіён трапіў пад ваенны суд. 12 студзеня 1610 г. войскі кн. Міхаіла Скапіна-Шуйскага вызвалілі манастыр, а змораныя марозам польскія атрады ў паніцы адступілі ў бок Дзімітрава.

А ў часы, калі адбываліся вышэйапісаныя здарэнні, у Рыме панавала вялі-

кая радасць па поваду разгрому цэнт-ра схізматыкаў. Папа аб'явіў дараванне грахоў усім, якія прыйдуць у касцёл св. Станіслава ў Кампідолію. Там па цэлых днях цягнуліся маленні, а польскі езуіт Рахоцкі выступіў з напышлівай пропаведдзю. Былі паказаны два арлы: белы (польскі) пусціў агонь на чорнага арла (расійскага), які трэснуў і рассыпаўся. Прысутны народ крычаў у тон езуітам: „О Божа! Даруй перамогу польскаму каралю над злымі схізматыкамі — на карысць Каталіцкаму касцёлу”. А схізматыкі абаранілі свае дамы, цэрквы і веру.

Рост народнага супраціўлення выклікаў адкрытую агрэсію Польшчы, а затым і Швецыі. Пасля гібелі Ілжэдзімітрыяў, кандыдатам на маскоўскі прастол вылучылі каралевіча Уладзіслава. Рускія гісторыкі аднагалосна пішуць, што толькі гетман С. Жалкеўскі быў не толькі таленавітым палкаводцам, але і сумленным чалавекам. Ён быў супраць пачатай Польшчай авантуры на ўсходзе і разумеў, што гэта ў будучыні можа абярнуцца супраць Польшчы, але мусіў выконваць прыказы караля Сігізмунда Вазы. Ён 24 чэрвеня 1610 г. разбіў маскоўскае войска каля сяла Клушына, а затым — заняў Маскву. Вяртаючыся ў Польшчу ўзяў у палон цара В.

Шуйскага і павёз у Варшаву. Картэж з быллым царом ехаў і праз Мілейчычы, і Жэрчычы. В. Шуйскага памясцілі ў замку ў Гастыніне, дзе яго прымушалі падпісаць задняй датай дакументы на некарысць Расіі. Ён веў сябе з годнасцю, рашуча адмовіўся гэта зрабіць. Яго хацелі зламаць голадам і ён памёр у 1612 годзе. Астатнія рускія палонныя прабылі ў палоне ў Польшчы цэлых 9 гадоў і вярнуліся жывымі дадому. Пры панаванні Уладзіслава IV цела В. Шуйскага было перавезена ў Маскву і пахавана ва Успенскім саборы Крамля. Паводзіны польскага гарнізона ў Маскве выклікалі ў 1611 годзе паўстанне. Польскія войскі выразалі амаль усё 300-тысячнае насельніцтва Масквы, спалілі, апрача Крамля, усю Маскву і разграмілі ўсю цэнтральную Русь. Перамір'е было заключана аж 1 снежня 1618 г. у Дзуліне — ужо пры панаванні выбранага ў 1613 г. новага цара Міхаіла Фёдаравіча Раманава. Да Польшчы адышлі северскія, чарнігаўскія і смаленскія землі. Гэтыя падзеі аднак жа — па словах гісторыка Мікалая Кастамарава (1817-1885) — мелі трагічныя паслядоўнасці для далейшага лёсу Польшчы. Расія запалала да яе нянавісцю і жаданнем рэваншу ў канцы XVIII ст. зрабіла з Польшчай тое, чаго Польшча не змагла зрабіць з Расіяй у пачатку XVII стагоддзя.

Мікалай КАПЧУК

Сварка

Міхал з жонкай жылі сабе спакойна ў падбельскай вёсцы. Міхала шанавалі, за парадай прыходзілі. Зімой амаль кожны вечар сыходзіліся вяскоўцы ў Міхалавай хаце. Спагадлівы гаспадар частаваў гасцей гарбатай, а часам і майцнейшым напоем. Жонка пірожнае на стол ставіла. І гаварылі людзі пра свае беды і радасці, успаміналі вайну, добры і злы час.

Міхалаў сусед, Кузьма, бывала, таксама заходзіў да яго ў госці. Жылі яны, можна сказаць, дружна, хаця час ад часу сварыліся, аднак ніколі ворагамі не былі. Да часу...

Сын Міхала, Віця, добры гаспадар. Знаўся і на сталярцы, і на механіцы. „Залатныя рукі ў яго, пазайздросціць такога сына”, — гаварыў Кузьма суседу.

Віця часта памагаў бацькаваму сябру. То араў, то касіў, нешта ладзіў у хаце і на панадворку — ніколі не адмаўляў суседу.

Старыя людзі маюць розныя прывычкі. У Кузьмы былі тры сабакі: Бурэк, Шарык і Цяпак — кульгавыя, замораныя. Днём бегалі яны на панадворку, начавалі ў хаце. Урэшце жонка

Кузьмы не вытрымала: „Бегаюць, брудзяць па цэлай хаце. Зрабіў бы ты ім буду якуюсь”. І так прычытвала дзень у дзень увесь тыдзень. Пайшоў Кузьма да суседа: „Міхал, папрасі ты сына, хай зробіць буду, бо старая жыць не дае”. За тры дні Віця прывёз буду і заплату атрымаў: 50 зл. і шакалад дзецям. Усе былі задаволены: і Кузьма, і ягоная жонка, і сабакі... Ідылія не трывала доўга. Сабакі пачалі бегаць па вёсцы, сталі гінуць куры, гусі. Хто вінаваты? Кузьмавы сабакі. Стаў іх Кузьма пільнаваць. Адночы раніцай знайшоў на вуліцы нежывога Шарыка. Хтось яго пераехаў. Аднак Кузьма так не падумаў. Злосны на ўвесь свет, у смерці сабакі абвінаваціў Міхала. Здзіўлены сусед пачухаўся толькі ў галаву і адышоў. Гэта ўпэўніла Кузьму ў ягоных згадках, што менавіта Міхал прыкончыў сабаку.

З такой весткай Кузьма пачаў хадзіць па вёсцы. У Гаўрыіла, самага вялікага плеткара, нават паплакаўся. Той давай яго суцяшаць. „Кузьма, — сказаў, — праўду гаворыш. Я яго добра ведаю, бо ж жыву недалёка, праз дзве хаты. Я не раз бачыў, як Міхал свайго сабаку біў, а нават батагом лупіў. Ён і твайго Шарыка віламі забіў. Не бойся, усе да-

ведаюцца, які гэты Міхал сапраўды. Памагу табе”.

Заходзіць Міхал ранкам у малачарню, а там мужыкі адварочваюцца ад яго. „Што за чорт!” — падумаў Міхал. Спачатку вяскоўцы перашэптваліся, а потым сталі абвінаваць яго ўголас. Сталі прыпамінаць іншыя здзіўныя і брудныя справы. Белы крычаў на яго за поле над ракой, якое Міхал узяў у арэнду, Генік абвінаваціў у крадзяжы сена, а Маруся пачала выпамінаць яму царкоўныя грошы, за якія нібыта паставіў хату сыну.

Забалелі словы суседзяў. „Людзі, — сказаў Міхал, — што вы гаворыце! Дурната вам з языка злазіць. Якое поле, якое сена. Вы да мяне прыходзілі пазычаць не толькі грошы, але і збожжа і я ніколі не адмовіўся. Бога баяліся б! Пра якія царкоўныя грошы кажаце? Вы з глудзу з'ехалі!” Паклёніўства працягвалася з тыдзень. Мала бракавала, каб у твар плюнулі. Міхал не вытрымаў, пазваніў сыну і расказаў усю гісторыю. Віцька параіў выклікаць участкавага і ветэрынара. У чацвер раніцай з'явіўся паліцыянт і ветурач. Міхал расказаў ім усю гісторыю, паказаў труп сабакі. Ветэрынар сцвердзіў, што Шарыка пераехаў самаход. Участковы, вывучыўшы здарэнне, зай-

шоў да Гаўрыіла. Параіў яму памірыцца з Міхалам, бо ён можа абвінаваціць яго ў шальманні ягонай асобы. Паліцыянт быў і ў Кузьмы. „Дзядзьку, — сказаў, — вы добра ведаеце, што вашага сабаку пераехаў самаход, але дурніцу расказваеце людзям”. Папярэдзіў таксама, што прыцягне яго да адміністрацыйнай адказнасці за тое, што ягоныя сабакі бегаюць па ўсёй вёсцы. Старэча пасля гэтага візіту амаль цэлую гадзіну не мог адазвацца. Замуравала яго і ад страху, і ад злосці. Жонка нават лекара да яго па тэлефоне выклікала.

На другі дзень раніцай пры малачарні з'явіліся ўсе вяскоўцы. Былі Міхал, Кузьма, Гаўрыіл і ветурач з паліцыянтам. Раствлумачылі яны здарэнне з сабакам і чакалі, а Кузьма з Гаўрыілам папрасілі ў Міхала прабачэння. Гаўрыіл нават завяраў, што на Міхала „ніколі дрэннага слова не сказаў”.

Міхал дараваў ім, кіўнуўшы толькі галавой. Падумаў пры гэтым: „Чаму людзі такія подлыя, раз за парадай прыходзяць, а другім разам нож у спіну ўбіваюць...”

Што ж, спрэчкі здараюцца ўсюды, нават паміж найлепшымі суседзямі і сябрамі.

Паўліна ШАФРАН

Стараюся памагчы добрым словам

На мой крытычны заклад у бок „Нівы”, адгукнуліся самыя важнейшыя тузы ніўскай публіцыстыкі: Яўген Мірановіч, Аляксандр Вярбіцкі, Уладзімір Сідарук. Нават Сідар Макацёр адазваўся на мой свежы норд-вест подых, хоць, пэўна, ужо ад старасці паблытаў эпохі. „У час Геркавага дрангу” я яшчэ „Нівы” не чытаў, не гаворачы пра тое, каб — „цюцелька ў цюцельку” дбайна даваць парады. Пэўна, „Ніва” ў час гамулкаўскага і геркаўскага дрангу друкавалася, але каб яе можна было чытаць, не скажу. І таму яшчэ цяпер мне хочацца пісаць крытычныя заўвагі ў бок „Нівы” і яе рэдактараў, каб „Ніву” можна было чытаць.

Усім маім палемістам вялікае дзякуй! Адгукнуліся, значыць, чытаюць мае допісы. А калі так, то больш шчасця і не трэба для, хай сабе і нядзельнага карэспандэнта. Пакорліва выслухаю, хоць зга-

джацца з іх поглядамі не буду. Затым не патрэбна выдатны журналіст (не то што я — нядзельны карэспандэнт) — Аляксандр Вярбіцкі іранізуе ў сваёй палеміцы „Брытні, Джэніфер і Катажыне — не!” на маю тэму, што нібыта для мяне ён напісаў „дасканалы рэпартаж”. Не дай Бог, каб толькі я чытаў вашы рэпартажы. Такога заняпаду Вашай рэпартажскай дзейнасці не жадаю і не спадзяюся.

Яўген Мірановіч піша, што „цяжка не прызнаць яму (значыць мне — М. К.) рацыі, але...”. Калі нават цяжка не прызнаць рацыю, то якое яшчэ ёсць „але”. І далей: „стараемся, робім усё, што ў межах нашых магчымасцей, але ніхто яшчэ вышэй сваіх плячэй не выскачыў”. Сваіх не, але іншых пэўна можна выскачыць. Трэба толькі ўсвядоміць, што журналісты тыднёвіка незалежны ад нікога, маюць вялікія магчымасці. Іншыя

маюць сваіх уласнікаў, вы падлягаеце толькі закону. Чаго ж лепшага, каб крытычна адлюстроўваць беластоцкую рэчаіснасць. Баяцца ніякіх начальнікаў, а цяпер бурмістраў і войтаў не трэба. Бо яны з працы не звольняць. Яны ж на тое ўлада і бяруць за гэта немалыя грошы, каб думаць перад усім, а потым ператварыць бельска-гайнаўскую рэчаіснасць, каб людзям жылося лепей чым калісь. Калі ў „Газеце выбарчай” чытаю цыкл рэпартажаў пра Члухуў, то думаю сабе, чаму так не робяць у Гайнаўцы ці ў Бельску, толькі наракаюць на рэчаіснасць, разам з ніўскімі журналістамі і карэспандэнтамі. Пэўна, ніхто не любіць, каб яму хтось даваў парады. І я далёкі ад таго. Але калі хтось публічна наракае на свой лёс, значыць, чакае дапамогі. Затым стараюся хоць добрым словам памагчы. Таму, спадар Сідарук, мае карэспандэнцыі выглядаюць на парады. А пры нагодзе, Вы пішаце, што Вашым

абавязкам, як карэспандэнта, паказваць факты, і перад усім факты. І добра. І так павінна быць. Аднак я хацеў бы яшчэ ведаць, што думаеце Вы асабіста пра гэтыя факты. Якія Вашы погляды на гэтыя факты. Але то ўжо неабавязкова. А якая выснова, па Вашаму, з такіх двух фактаў: у Гайнаўцы, і не толькі ў горадзе, але і ў гміне, вялікае беспрацоўе. Другі факт: літровы слоік агуркоў у магазіне ў Гданьску каштуе пяць злотых. Ці трэба быць вялікім інтэлектуалам, каб павязаць гэтыя два факты? Адзін за дзень прадасць дзве свечкі за 4 зл., другі купляе слоік агуркоў за пяць злотых. Кожны жыве па-свойму. Але ёсць і промень надзеі для беларусаў, які бачны на здымку („Ніва” н-р 14). Журналістка „Нівы” ўключылася з пазыяй у палітыку. Толькі ці суполка П. Ікановіча і А. Лепэра гэта добры адрас для вершаў? Яны ж займаюцца цвёрдай палітыкай?!

Міхась КУПТЭЛЬ

У ваенным Беластоку

Беластоцкі беларускі хор.

(працяг; пачатак у 14 н-ры)

Беларускі камітэт

На другі дзень раніцай зноў зайшоў дзядзька Васіль, прыцягнуў пазычаныя санкі, да якіх быў прывязаны мяшок і сказаў мне: „Ну, збірайся, пойдзем шукаць Беларускі камітэт, ён па вуліцы Кіеўскай, недалёка царквы. Трэба ісці дзесь за яўрэйскія могілкі”.

Камітэт знайшлі мы даволі хутка. Шэры мураваны будынак, побач брама, а за ёю вялікі падворак. Былі там людзі з санкамі (выпаў першы снег) або з вазкамі. Па двары круціўся мужчына, падыходзіў да людзей, заглядаў у іхнія паперы, запісваў нешта і выдаваў па мяшку торфу і крыху дроў. Калі падышла наша чарга, мужчына пагадзеў наш ордэр на пасяленне (у ім быў адрас і прозвішча). Дзядзька, гутарачы з гэтым важным чалавекам, выбіраў дровы, а я разг-

лядалася па падворку. Раптам бачу як у браму ўваходзяць двое апранутых па-гарадскому мужчын: адзін высокі, другі ніжэйшы, чарнявы з круглым тварам. Здаўся ён мне дабрадушным чалавекам. Ужо ўвайшлі ў дзверы, калі той ніжэйшы адварнуўся, глянуў на мяне і затрымаўся. Я не ведала як сябе павесці. Гвалтоўна адварнулася і падышла да сваіх санак.

— Дзяўчынка, гэта твае санкі? А як жа ты іх павязеш?

— Мы з дзядзькам разам павязем, — адказала я.

І пачалася размова. Пытаў ён скуль мы прыехалі, калі, хто мае бацькі. Я сказала, што паходжу з Белавежы, што ўжо раней нас вывозілі, а цяпер ужо трэці раз прывезлі ў Беласток. Ён мяне запрашаў прыходзіць у Камітэт. Спытаў ці дасталі ўжо карткі на прадукты. Сказаў, што ў іх працуе хор і балетная група, за-

пытаў, ці не хацела б я ў чым-небудзь удзельнічаць. Я сказала, што неўзабаве прыйду, але мушу параіцца з мамай. Прапановы былі для мяне нечаканымі, дзіўнымі і я не ведала як да іх паставіцца.

Некалькі дзён пазней я адважылася пайсці ў Камітэт. Увайшла ў дзверы і апынулася ў даволі абшырнай прыёмнай, у якой круцілася шмат людзей. Хтось сходзіў з лесвіцы, хтось ішоў наверх. Я стаяла і думала: як мне сустрэцца з тым знаёмым панам? Нехта спытаў: „Да каго ты?” Я, не задумоўваючыся, адказала: „Да старшыні”. „Ён у сваім пакоі, ідзі наверх”, — сказалі.

Увайшла я ў пакой і адразу пазнала знаёмага старшыню. Прывіталася: „Здравствуйце”, пачула: „Вітаю, добры дзень”. Размова пачалася ад пытанняў: як пасяліліся, ці дасталі ўжо накіраванне на працу, ці любіць чытаць, што я чытала па-беларуску.

Даведалася, што ў Беластоку выдаецца беларуская газета „Новая дарога”, атрымала некалькі экзэмпляраў. У размове старшыня пачаў звяртацца да мяне на „вы”. Мяне гэта збянтэжыла. Мне было 15 гадоў і я выглядала яшчэ па-дзіцячы. Я зразумела, што гэты чалавек вельмі сардэчны і добры. Адным словам, культурны, падумалася мне.

І так вось пазнаёмілася я з Хведарам Ільшэвічам, а пасля і з ягоным паплечнікам Уладзімірам Тамашчыкам. У Камітэт заглядала я часта, атрымлівала там газету і брала беларускія кніжкі для чытання. Круцілася там заўсёды шмат людзей, беларускіх дзеячаў, харыстаў ці вывезеных сюды беларускіх сялян. Памятаю, што на Каляды 1942 года атрымалі мы харчовую дапамогу.

(працяг будзе)

Алена АНШЭўСКАЯ
Фота з архіва аўтара

Беластоцкія харысты ў Орлі — 1943 г.

55 гадоў лічыўся забітым

Івану Жуку ішоў дваццаць шосты год, калі ён атрымаў павестку аб прызыве ў рады Чырвонай Арміі. З вёскі Мадзейкі Зельвеньскага раёна па мабілізацыі яны ішлі разам з братам.

— Пасля трохмесячнай падрыхтоўкі ў Шуе Іванаўскага раёна накіравалі ў дзеючую армію. Нас, палякаў, адразу накіравалі ў Польшчу. Пасля „вучэбкі” стаў кулямётчыкам. Ваяваць, па тэрміну, давлялося нядоўга, але асобныя баі запалі ў памяць назаўжды, напрыклад, фарсіраванне ракі Нысы, якое ў красавіку пераможнага 1945 года стала маладому байцу баявым хрышчэннем. Баі насілі ўпарты характар. Супраціўленне немцаў было адчайным. Нашым байцам даводзілася выбіваць немцаў з кожнай траншэі, акупа, — расказвае ветэран Вялікай Айчыннай вайны Іван Жук. — Успамінаецца такі выпадак: нашу дывізію амаль поўнацю разбамбілі. З першага батальёна, у якім быў і я, у жывых засталася ўсяго шэсць чалавек.

— Вось падчас адной з такіх баявых аперацый я і трапіў у спіс забітых, — працягвае свае ўспаміны Іван Жук — падчас фарсіравання ракі Нысы, паблізу горада Лаба. Пляцдарм быў захоплены невялікі. Размясціліся на ўзлеску. Камандзір Бухенэк выклікаў мяне і даў загад: „Падпаўзі і знішчыць адзін з нямецкіх дотаў”, з якога вёўся бесперапынны кулямётны агонь. Дот размясціўся на роўнай пляцоўцы і мне ўвесь час даводзілася паўзіці. Папоўз. Загад ёсць загад. Было каля 11 гадзіны рані-

цы. За мной з ляску назіралі камандзіры. Шквал агню не змяняўся... Поўз. Нават далёка адпоўз. Раптам упарта з агнявой пазіцыі таго дота і іншых дотаў „загаварылі” кулямёты гітлераўцаў. Зямля нада мной паднялася ад побач злёгшых куль. Гэта ўбачылі мае саслужыўцы і вырашылі, што я забіты. Адчуў толькі, што на маёй спіне не стала рэчавага салдацкага мяшка. Доўга, аж да прысьмак, не падымаўся з зямлі, бо амаль побач была чутна нямецкая гаворка: „Шнель. Шнель”. Гітлераўцы ўцякалі. Я прымкнуў да артылерыстаў і расказаў, што здарылася на справе. Хутка мне было загадана адправіцца ў размяшчэнне сваёй часці.

— Жук, жывы?! А мы думалі... нават пахаронку дадому табе адправілі.

Паведалі, як сачылі за маёй спробай ліквідаваць агнявую пазіцыю цэнтральнага гітлераўскага дота. Калі абрушыўся шквал кулямётнага агню і нада мной узнялася зямля — у спісе адзначылі як забітага. А калі праз тры дні я аб’явіўся зноў у сваёй часці і застаўся, то весткі ніхто ўжо нікуды не падаваў.

Кулямётчык — радавы Іван Жук служыў у 1 кулямётнай роце 30 пяхотнага палка 9 дывізіі I Украінскага фронту. Яго франтавыя заслугі і мужнасць адзначаны, у асноўным, баявымі ўзнагародамі. Салдат прайшоў з баямі Польшчу ад Нысы да Лабы. Шмат разоў астаўляў свой кулямёт „Максім” радавы І. Жук, накіроўваючыся ў разведку. Было і такое, што за выкананае

заданне атрымаў нават вымову. Узяўшы ў палон і абязброіўшы дваіх гітлераўскіх афіцэраў, адправіў іх ісці ў штаб нашай часці, а сам вырашыў правярць яшчэ і на суседняй вуліцы. Меў заўвагу ад камандзіраў, што не расстраляў іх адразу на месцы.

Пакуль пахаронка ішла з фронту, Іван Жук ужо дэмабілізаваўся. І замест бацькі ў райваенкамат за сваімі дакументамі наведваўся сам. Райваенком капітан Козыраў насцярожыўся, убачыўшы мяне.

— Ты ж, забіты! — дастаючы дакументы сказаў ён.

Добра, што пры дэмабілізацыі ў Польшчы нам выдалі ўсе дакументы. Расказаў, што здарылася са мной. Разам з ім быў лейтэнант, які пацвердзіў, што такое сапраўды мела месца. Капітан Козыраў папрасіў прабачэння, але як бачна, з уліку ў кнізе загінуўшых адразу мяне так і не зняў, дзе я і значыўся аж да 1999 года.

Былі і такія выпадкі. Заехаў аднойчы ў госці да знаёмага-аднагодкі, які прыехаў у родныя Сухінічы з Польшчы.

— Ты жывы! — здзіўлена адказаў ён. — У Польшчы ўсе газеты стракацяць, што ты забіты.

Толькі ў 1999 годзе падпалкоўнік У. М. Сытых, выпраўляючы памылкі былых калег, даслаў запыт у Польшчу і ветэран пачаў хадзіць пра лготы, якімі карыстаюцца салдаты Войска Польскага. Як салдат Войска Польскага ўзнагароджваўся трыма баявымі ўзнагародамі за ўзяцце гарадоў, у тым ліку і сярэбраным медалём „Заслужаны на полі Славы”. Адразу ж пасля вайны

іх даслалі на райваенкамат. Але з-за хваробы ён не мог паехаць іх атрымаць. Раз прасілі прыехаць, другі раз, а потым сказалі, што пераслалі іх на мясцовы сельсавет... Да гэтага часу іх ніхто ветэрану так і не перадаў. І дзе сёння гэтыя ўзнагароды — невядома. Багата і іншых узнагарод мае ветэран — ордэн Вялікай Айчыннай вайны I ступені, каля дзясятка юбілейных медалёў, медаль Г. Жукава і медаль „Ветэран працы”, якім узнагароджаны рашэннем выканкама Гродзенскага абласнога Савета народных дэпутатаў ад 27 жніўня 1979 г.

У родную вёску Мадзейкі вярнуўся салдат. Звязаў свой лёс з суседскай дзяўчынай Рэгінай. Вырасцілі, выхавалі траіх сыноў і дачку. Сыны жывуць у роднай вёсцы. Сам гаспадар лепшыя гады жыцця аддаў хлебаробскай справе. На многіх работах працаваў ён у калгасе імя Мічурына — конюхам, цялятнікам, паляводам, у будаўнічай брыгадзе... І працягваў працаваць, пакуль была сіла ў руках, дзяцей прывучыў не цурацца аніякай работы. Гаспадыня — Рэгіна Адольфаўна больш трыццаці гадоў адпрацавала даяркай на ферме „Мадзейкі” ў калгасе. Усім сынам Іван Жук дапамог збудавацца ў роднай вёсцы, бо сам ён добры майстар.

— Дзеці па сваіх дарогах пайшлі. Я ўжо адно што пчол даю рады дагледзець, а рабіць што-небудзь на гаспадарцы вельмі цяжка. І каб жонка была старая, то не ведаю што рабіў бы... — вось так шчыра ўсмехаючыся, але з павагай адазваўся пра сваю гаспадыню Іван Жук, з якой пражыта цэлае жыццё.

Пётр ЖЭБРАК

Ідзе Вялікая Чарнобыльская вайна

[4 працяг]

Таму і новае пакаленне беларусаў таксама не мае шанцаў на выжыванне.

Падводзячы сказанае, можна канстатаваць, што:

— катастрофа на ЧАЭС нясе смяротную пагрозу беларускаму народу, які і па сёння не здолеў даць адэкватнага адказу на яе выклік,

— медыка-дэмаграфічны наступствы атамнай катастрофы 1986 года для беларусаў ужо пераўзыходзяць наступствы другой сусветнай вайны і ў перспектыве пагражаюць нашаму народу выміраннем,

— каланіяльная адміністрацыя нашай краіны праводзіць палітыку прыхавання наступстваў чарнобыльскай бяды, замест іх ліквідацыі, што спрыяе разгортванню дэмаграфічнай катастрофы на Беларусі,

— эканамічныя, сацыяльныя і культурныя наступствы ўладарніцтва чужынцаў праяўляюцца ў эканамічным, сацыяльным і культурным заняпадзе краіны, на фоне чаго наступствы чарнобыльскай навалы павялічваюцца шматкроць.

Асэнсаваць праблему і ясна яе сфармуляваць — гэта важная частка справы, але яшчэ не ўся, бо трэба таксама адказаць на пытанне: як гэтую праблему можна вырашыць?

Абсалютна відавочна, што вырашэнне акрэсленай праблемы немагчыма ва ўмовах каланіяльнага існавання беларусаў. Калоніі для таго і патрэбны, каб іх рабаваць. Таму каланіяльны статус Беларусі, яе палітычная і эканамічная падпарадкаванасць Расіі не пакідаюць нашаму народу шанцаў на выратаванне.

Вось чаму найпершай палітычнай умовай выратавання з'яўляецца адхі-

ленне ад улады каланіяльнай адміністрацыі (незалежна ад таго, хто яе ўзначальвае сёння і хто б яе не ўзначаліў заўтра) і замена яе нацыянальным урадам, які будзе прама зацікаўлены ва ўратаванні нацыі, у сапраўднай ліквідацыі наступстваў аварыі.

Як паказвае вопыт нашых бліжэйшых суседзяў (Польшча, Прыбалтыка, Чэхія...), рэальная незалежнасць гарантуе ўздым эканомікі і ўзроўню жыцця насельніцтва, адраджэнне культуры, што стварае спрыяльны сацыяльна-эканамічны фон для пераадолення наступстваў экалагічнай катастрофы.

Нацыянальны ўрад павінен распрацаваць рэальную (а не дэкларатывую) праграму ліквідацыі наступстваў аварыі і паслядоўна яе рэалізаваць.

На мой погляд, у адным са сваіх раздзелаў гэта праграма павінна прадугледжваць правядзенне з дапамогай дзяржаўных СМІ інфармацыйнай палітыкі, накіраванай на давадзенне да насельніцтва ўсёй небяспекі пражывання на забруджаных землях, усіх медыка-дэмаграфічных наступстваў катастрофы, а таксама прапаганду постчарнобыльскай культуры, авалодаць якой за кароткі час павінны не толькі дзеці, але і дарослае насельніцтва. Дашкольныя і школьныя ўстановы краіны таксама павінны заняцца фармаваннем постчарнобыльскай культуры дзяцей і моладзі.

Адначасова давадзена прыняць меры па адсяленні людзей з тэрыторый, дзе бяспечнае пражыванне немагчымае, астатняе насельніцтва павінна быць забяспечана радыяцыйна чыстымі прадуктамі харчавання і вадой.

Запатрабуе неадкладнага вырашэння і задача павелічэння нараджальнасці і працягласці жыцця, а таксама зні-

жэння захворванняў і смяротнасці насельніцтва... Але я не збіраюся тут выкладаць нейкую гатовую праграму, бо праблема мае агульнанацыянальны характар і павінна вырашацца на дзяржаўным ўзроўні, з прыцягненнем лепшых беларускіх і замежных спецыялістаў.

Уладзімір СТАРЧАНКА, кандыдат педагагічных навук, намеснік старшыні Кансерватыўна-Хрысціянскай Партыі — БНФ

PS. Фактычна на працягу 15 постчарнобыльскіх гадоў супраць беларусаў каланіяльнымі ўладамі вядзецца неабвешчаная прыхаваная вайна, мэта якой — знішчэнне беларускага народа, вызваленне жыццёвай прасторы і засяленне яе прышлым элементам. Дзеля гэтага не выкарыстоўваюцца, як у ранейшыя часы, самалёты, танкі, агнястрэльная зброя, газавыя камеры і не будуецца „асвенцімы”. Хаця і пачалася яна ўвесну 1986 года якраз з таго, што савецкія ваенныя самалёты асаджалі радыяцыйныя аблокі на Гомельшчыну і Магілёўшчыну.

У век інфармацыйных і палітычных тэхналогій у гэтым няма патрэбы. Асабліва, калі гаворка ідзе пра знішчэнне зрусіфікаванага за 200 гадоў каланіяльнага існавання „братняга” беларускага народа, якому нож пад сэрца можна засунуць, глядзячы прама ў вочы і гаворачы пяшчотныя словы пра вечную любоў і інтэграцыю. Нашы даверлівыя людзі ўсё роўна прычыць не будуць. Не чачэнцы ж якія-небудзь.

А ўсё ж такі, відаць, прыйдзеца нам паўстаць на абарону сваіх дзяцей, бо іншага не дадзена. Не паміраць жа на самай справе ад радыяцыі, інтэграцыі і каланіяльнай адміністрацыі.

Незвычайнае — побач

Паядынак

з сурокамі

Каровы не вяліся ў Сафіі з сяла Языль тры гады. Жанчына яна працавіта, пры іх змалку, але... Падазрае суроку. Суседка загаварвае, а яна з ёй часам у сварцы. Лепшая карова ўздуслася на пашы — прыйшлося рэзаць, здаваць. Убытак! Першачка ад яе пасля расцёлу добрая, а на другім запусту злегла. А праз месяц цяліца! Хоць рэж — разам з цялём у жываце. Тады й прыйшла Сафія ў царкву — у Вялікі пост. Потым да яе прыйшоў святар — з чынам „Против губительству скотов”. І хоць карова не ўстала — рэзаць шкада, ужо больш надзеі на папраўку і літасць Гасподнюю. Па малітвах. Стала ёй уводзіць вітаміны — кароўка троху ажыла. І дачакаліся расцёлу. Спачатку замест пузыра вылезла трошкі матка. Змяніць штосьці нельга — нават з ветурачыхай. Яшчэ далей — і смерць. Амаль ноч Сафія, без сну, шмат часу малілася. Назайтра на службе ў царкве асвяціла хлеб і дала яго кароўцы. Потым абышла яе тройчы, чытаючы „Да воскреснет Бог...”. І тройчы з малітваю „Отче наш...”. А калі глянула — матка схавалася, а тырчыць пузыр. Вось радасць! Праткнула яго, вадкасць зліла і з ветурачыхай і дапамогай лому вынулi цёлачку — жывую і здаровую! Цяпер і карове будзе лягчэй падняцца! І весціся ім у яе — верыць Сафія. Бо ўсякія суроки і невязненне слабеі Божай дапамогі.

іерэй Аляксандр САВЕНКАЎ с. Языль (Мінская вобласць)

Саматужнік з Кашалёў

У вёсцы Кашалі Арлянскай гміны жыве Уладзімір Цэтра — пенсіянер, які апрача земляробства ўсё жыццё займаўся вырабам прадметаў з саломы. А пачаў ён з выплятання каробак у 1966 годзе. Стаў тады членам Згуртавання саматужнікаў і народных твораў у Бела-стоку. З 1987 года належыць да Згуртавання народных твораў у Любліне. Кожны год прымае удзел у шматлікіх выстаўках і кірмашах. Не карыстаецца паслугамі пасрэднякаў.

— Пасрэднікі менш плацяць, — тлумачыць Уладзімір Цэтра. — А калі сам паеду на кірмаш, то хаця на людзей пагляджу. Я не толькі прадаю гатовыя вырабы, але паказваю як іх выконваю. Тады запрашаюць мяне на чарговыя мерапрыемствы.

Некалькі гадоў таму Уладзіміра Цэтры запрасілі на з'езд народных твораў у Люблін, які арганізаваў тадышні міністр культуры Здзіслаў Падканскі.

— Міністр прадставіў мяне дырэктару тамашняга музея, — успомніў творца. — Той, мужык кілаграмаў пад 120, паглядзеў на мяне і кажа: „А што ж гэты кволы чалавек умее?” А я гавару, што ўсё зраблю. А ў гэтым музеі былі

Уладзімір Цэтра пры выплятанні латцаў.

такія дываны, што аж страх мне было ступіць на іх. Дырэктар загадаў зрабіць сывеньку. Прынеслі салому, сеў я на гэты шыкарны дыван і за тры гадзіны сывенька была гатова.

Уладзімір Цэтра ўдзельнічаў у 16 кір-

машах. І красавіка г.г. быў на Х Велікодным кірмашы народнага мастацтва ў Бела-стоку, 7 красавіка — на фальклорным мерапрыемстве ў скансэне ў Вэнгажэве. Там запрасілі яго прыехаць на чарговы кірмаш у жніўні гэтага года.

Кірмашы, арганізаваныя этнаграфічнымі музеямі, адбываюцца ў розных гарадах. На іх саматужнікі не толькі прадаюць свае вырабы, але наладжваюць кантакты, заключаюць дамовы з гандлёвымі арганізацыямі на пастаўку сваіх вырабаў. Не прададзеныя на кірмашы вырабы пакідаюць яны арганізатарам, якія пазней прадаюць іх (вылічыўшы сабе 20% за пасрэдніцтва).

Уладзімір Цэтра выплятае вырабы паводле сваіх узораў. Гэта перш за ўсё кувэркі, каробкі для бялізны, рознай

Лепш не хварэць

Спатрэбілася мне кансультацыя ў лекара-артапеда. Калі я атрымаў накіраванне ад свайго лекара і з рэнтгенаграмай ставіўся ў беластоцкай амбулаторыі мундзірных службаў, у рэгістрацыі заявілі, што артапед у гэты час не працуе. „Wczoraj przyjmował”, — заявіла ў акенку санітарка. „Trzeba się dowiadywać, kiedy będzie przyjmował naszpynym razem”. Праз некалькі дзён па-

велічыні кошыкі, шкатулкі, падносы, міскі, збанкі, а нават домікі для катой. Апошнім часам выплятае страусіныя яйкі, а такая думка ўзялася з таго, што ў недалёкіх Дубічах-Царкоўных гадуецца страусаў. Да мінулага года народнаму ўмельцу дапамагала жонка Анна. Але па стане здароўя адмовілася.

Вырабы Уладзіміра Цэтры знаходзяцца ў этнаграфічных музеях Бела-стока, Сувалкаў, Вэнгажэва, Пуньска, Любліна. А ў рэквізітарскай Драматычнага тэатра імя Аляксандра Вянгеркі ў Бела-стоку захоўваюцца дзесяць пар саламяных лапцяў і капелюшоў, якія калісьці зрабіў для аднаго спектакля.

Міхал МІНЦЭВІЧ
Фота аўтара

спрабаваў я дазваніцца ў рэгістрацыю. Не атрымалася. Пашанцавала пасля Вялікадня. У тэлефоннай трубки пачуўся голас: „Od dzisiejszego dnia do 27 kwietnia ortopeda na urlopie. A potem będzie przyjmował w godz. 14-17”. Вось табе і на! Дзесяць дзён я вымушаны цярапецць боль, бо ў амбулаторыі няма спецыяліста. Даўней артапед прымаў штодзень (двух пазменна). Гэта яшчэ адзін прыклад хвораі рэформы медычнай службы. (УС)

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Мірановіч.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2,

ul. Zamenhofska 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niwa>

E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Галоўны рэдактар: Віталь Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандр Максі-

мюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацок-

Свярубская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр

Вярбіцкі, Ганна Кандрацок-Свярубская,

Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран.

Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthdruk”, ul. Składowa 9,

Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca.

Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych.

Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłat na prenumeratę na III kwartał 2001 r. upływa 5 czerwca

2001 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na III kwartał 2001 r. wynosi 19,50 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą

lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Płd.,

Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00.

Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28,

00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,80 zł, a kwartalnie — 36,40 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,10

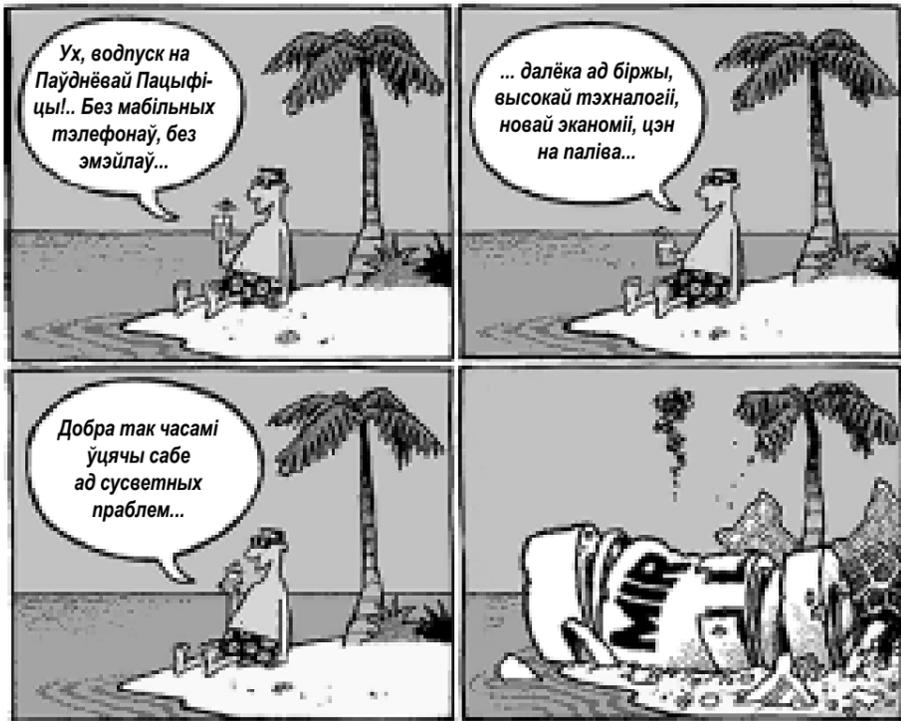
(kwartalnie — 53,30), pocztą lotniczą: Europa — 4,70 (61,10), Ameryka Płn., Afryka

— 5,30 (68,90), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,90 (76,70), Australia — 7,70

(100,00). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok,

ul. Zamenhofska 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-401150015504.

Ніўка

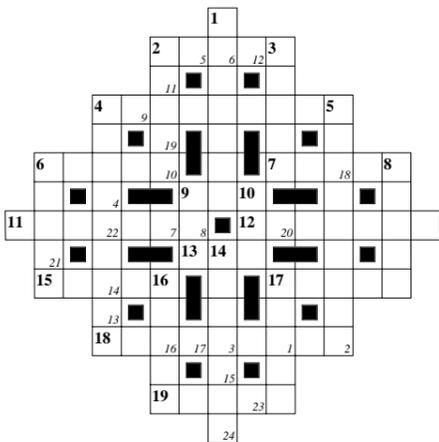

Спевы франта-віка

Быў я харошы і малады,
 А застаўся толькі харошы.
 Пакіньце мне вопыт, вазьміце гады,
 Ага, і дадайце мне грошай.
 Усё бачу добра, бо лінзы купіў,
 І дзевак вясновых пакосы.
 Ці думаў такое — да чаго я дажыў:
 Такіх прыемнасцяў лёсу!
 Увага грамадства... Ды большай была...
 Медалі, пацалункі, да пенсіі дадаткі...
 Забылі, забралі... На дварэ вось вясна.
 Успамін. Напамін. І крок да парожняе хаткі.

Вандал Арлянскі

Крыжаванка

Вертыкальна: 1. Гульельма, італьянскі радыёканструктар (1874-1937), 2. бяздзейны чалавек, 3. частка храма, на якой складаліся ахвярапрынашэнні, 4. сусед гэрнландца, 5. Бернардзіна, змагар за незалежнасць Аргенціны (1780-1845), 6. паліва, прадукт перагонкі нафты, 8. Янаш, венгерскі палітык (1912-89), 9. іранскі горад на паўднёвым усходзе правінцыі Фарс, 10. жорсткі мучыцель, 14. сталіца штата Вашынгтон, 16. італьянскі горад на поўдні вобласці Венета, 17. збожжавая расліна ў Цэнтральных Андах (*Chenopodium quinoa*).

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць прыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 11 нумара Гарызантальна: Фіндлі, рвацтва, лужына, вяселле, сварка, чайная, херувім, Фалада, Нікандр, саліст.

Вертыкальна: крывіч, Майсей, утулка, Фалес, ножка, лянок, Варскі, Ровін, Асмэра, агама, Нгамі, яхант.

Рашэнне: **Кожны гад мае свой яд.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Аляксандру Дабчынскаму** з Беластока і **Надзеі Сцяпанавай** з Віцебска.

Гарызантальна: 2. паўкруглая металічная паласа, якая служыць ручкай у дзвярах або сундуках, 4. прыбор для адлюстравання ходу працэсаў, за якімі вядзецца назіранне, 6. напр. родны або клічны, 7. складнік цяжкаатлетычнага дваябор'я, 9. напр. дзевяць, 11. самка слана, 12. прыбор для вымярэння вуглоў у астраноміі або геадэзіі, 13. мыс на поўначы Шатландыі, 15. тонкая гнуткая галінка для пакарання, 17. Каміла, дзяржаўны дзеяч П'емонта і Італіі (1810-61), 18. урачысты парадак правядзення мерапрыемства, 19. паглыбленне ў зямлі.

Высакасортныя тавары

Пайшоў я зноў на базар на Юравецкую. Сюды найчасцей хаджу, бо на Кавалерыйскай вельмі хутка можна заблудзіцца ды нарвацца на яшчэ большыя непрыемнасці. А хаджу вельмі шмат, не таму, што шкадую грошай на аўтобусны квіток, а варта ў маім узросце размінаць косці. Хадзіце, сябры, пакуль можаце!

Находзішся, ногі баляць. Кожны ведае. Што ты тут, Вандал, такое гародзіш! То ж табе не пляцяць ганарар за тэкст ад кожнага радка! Нават не ведаеш, колькі табе пляцяць, адкуль твая пенсія ідзе на рахунак у кааператыўны банк БГЖ. А ты і так павінен цешыцца, бо ж пішаў для прыемнасці, каб парагатаць або паплакаць. Гэта так, як быццам фінціль адкрунеш, каб паветра спуціць, бо інакш пэнк бы! І за такое яшчэ і пляцяць! Далі б пяць злоты, або і сам заплаціў бы за сваю прыемнасць. А то ходзіш па рынку, узіраешся, апісваеш розныя цуды, словам бавішся...

Ну, хаджу па базары, ды ногі сталі балець. Прысеў я на нейкім седале, пакінутым пералётным гандлёвым птахам, разуўся. Выцягнуў ступак, а тут шкарпэтка парвалася. А з сярэдзіны пантофля шчэрыцца шавецкі цвік. Што тут рабіць! Новы бот, нават абы-які шлапак, купляць не буду, а босы ж не пайду дахаты. Каб хоць да аўтобуса дадзыхаць...

Гляджу направа — а тут нейкая раскося „руская” прадае свае „высокосортные товары”, а сярод іх „ароматные стельки”. Мякенькія, беленькія. І моцныя, на выгляд. Купіў я тыя высцілкі, засунуў у пантофлі. У ступак стала цёпла ды мякка, цвічка быццам і не было. Я пахадзіў крышку, расхадзіўся, заглянуў там і сям. Набыў яшчэ пару такіх жа высакасортных та-

вараў, як, напрыклад, нажнічкі для паперы, крэм для адмывання рук ад бензіну (а нашто ён мне, сам не ведаю!), вафельны зялёны ручнічок у кухню. Сеў у аўтобус, стаў чытаць нейкую паперынку, што раней была начэплена да высцілак.

Эта стелька применит самый передовой изговление лекарства по рецепту врача, обладает профилактикой дерматофитозой нога и серлизует плесень. Особенности для дерматофитозой нога, гниль нога и т.д. Потребители должны работать, где марка. Наша марка называется „Лю Сян”. Внимание: соблюдаю чистоту и санитарию своей обуви. Каждый вечер должны мыть ноги и переменить носки, — прачытаў я ў захапленні. На наступным прыпынку вылез з аўтобуса і вярнуўся на базар. Купіў я гэтага неверагоднага высакасортнага тавару яшчэ пару штук. На падарункі для знаёмых. На жаль, да аніводнага экзэмпляра не была прычэплена бірка. Гэта мяне разгневала. Бо справа не ў тавары, а ў рэкламе.

Даў я пачытаць картачку маёй Агаце. Пакруціла яе ў руках, бы не ведала з якога боку бярэцца, стала чытаць-разбірацца, ды не разбралася. А нават у злосць кінулася. Ды кінула тымі высцілкамі ў мяне.

— Ты што намякаеш, мо не ведаю, што ногі трэ мыць увечары? Або шкарпэтка табе не сціраю? Дэрматафізе ты лысеючы! Высакасортны ёлупню!

Ой, блага мне стала! Не мае мая Агата ні на грош пачуцця гумару! Вось кітайцы тыя, што тыя „стельки” робяць, ведаюць, дзе жарт пачынаецца, а мая Агата...

Потребители должны разобрать, где марка.

Вандал Арлянскі

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

Служачы прыходзіць да дырэктара прасіць водпуск для пахавання бабулі.

— Гэта ўжо чацвёртая бабуля вам умірае, — заўважае дырэктар.

— Нічога не зраблю! Мой дзед быў чыгуначнікам і многа падарожнічаў.

***

— Як немцы падзялілі спадчыну Карла Маркса?

— ФРГ атрымала „Капітал”, а ГДР „Камуністычны маніфест”.

***

— Куды выбіраешся, Оля, — пытае бацька.

— Мамачка ўсяго мне забараняе. Гэтага ўжо даволі. Вяртаюся да бусла!

***

Хворы да хворага:

— Ці ведаеш, чаму ўрачы аперыруюць у масках?

— Каб не разносіць мікробаў.

— Не, дзеля гэтага ўжываюць антысептыкаў. Маскі накладваюць, каб немагчыма было пазнаць віноўнага, калі нешта не атрымаецца.

***

У прыёмнай амбулаторыі:

— Доктар прыме вас за тры месяцы, — інфармуе хворага рэгістратарка.

— Божа мой! Я ж да тае пары магу памерці...

— У любы час можаце адмовіць візіт.

***

— Пан доктар, гэта будзе ўжо дзесятая аперацыя маёй сляпой кішкі...

<http://www.zubr-belarus.com>

— Адвагі! Каліс напэўна ўдасца.

***

Пацыент будзіцца пасля доўгай аперацыі і бачыць каля сябе барадача ў бэлым кіцелі.

— Спадар доктар, — пытае яго, — няўжо аперацыя доўжылася столькі, што вам за той час вырасла барада?

— Я не доктар. Я — Святы Пётр!

***

Сустрэкаюцца два хірургі:

— Што чуваць?

— Нічога добрага. Мёртвы сезон — усе здаровыя.